

Cseremisiz nyelvtan.

(Első közlemény.)

BEVEZETÉS.

A cseremiszek számáról s lakóhelyéről csak nemrég közölt pontos adatokat legújabb kutatójuk: WICHMANN GYÖRGY. Szerinte körülbelül 350,000-en vannak, főképpen a vjatkai kormányzóság délnyugati és déli részében (a jaranszki, urzsumi, malmyszi és jelábugai kerületekben), a kazáni kormányzóság északnyugati részében (a kozmodemjanszki, czarevokoksajszki és csebokszarszki kerületekben) és az ufai kormányzóság északi részében (a birszki és menzelinszki kerületekben) laknak, de vannak cseremiszek azonfölül még kisebb számban a permi kormányzóság kraszno-ufimszki, a kozstromai kormányzóság vetlugai és a nizzsnyj-novgorodi kormányzóság vaszilszurszki és makárevszki kerületeiben is.

A cseremisiz nyelvjárások első fölosztói MÜLLER és GABELENTZ*) voltak. Szerintük a Volga folyó két nyelvjárásra osztja a cseremiszséget: hegyire és erdeire. Előbbi a folyó jobbpartján, az utóbbi a bal parton van. Ezt a fölosztást elfogadja WIEDEMANN is, majd azután BUDENZ. 1887-ben GENETZ a permi kormányzóság kraszno-ufimszki kerületében új nyelvjárást talál, melyet keletinek nevez. SZINNYEI «Magyar Nyelvhasonlítás»-ában ezután már ezt a három dialektust különbözteti meg.

Tőlük eltérően WESKE MIHÁLY a cseremisiz nyelv dialektusairól írt munkájában (1889. Kazán) s utána WICHMANN**) két

*) L. WIEDEMANN nyelvtanában, bev. III.

**) «Mutatvány az urzsumi cseremiszek költészetéből» cz. czikkében (NyK. XXXVIII. 205.).

főcsoportra osztja a cser. nyelvjárásokat: nyugatira és keletire, e kettőn belül a következő tájszólások különböztethetők meg: A) a nyugatihoz tartoznak 1. a kozmodemjanszki, 2. a jaranszki nyelvjárás, — B) a keletihez: 3. a czarevokoksajszki-csebokszarszki. 4. az urzsumi, 5. a malmyzsi, 6. a jelabugai, 7. az ufai és 8. a permi nyelvjárás. A 3. és 4. az eddig úgynevezett «erdei», az 5—8. a tulajdonképpeni «keleti» nyelvjárások.

Sokáig a kozmodemjanszki nyugati nyelvjárás volt legismertebb. Ezen volt írva két Újtestamentom-fordítás (Szent-Pétervár, 1821. és 1827.), s 1837-ben már nyelvtana is jelent meg Kazánban orosz nyelven, ismeretlen szerzőtől. 1845-ben jelent meg CASTRÉN latinul írt grammatikája, melynek anyagát egy cseremiszkatonna szolgáltatta; gyűjtését aztán Szibériába való utazása alkalmával átnézte újból. WIEDEMANN nyelvtana 1847-ben jelent meg, de ő csak az Újtestamentom fordítását dolgozta föl. Nem említve a későbbi orosz nyelvű kiadványokat,* legfontosabb RAMSTEDTnek 1902-ben megjelent munkája: Bergtscheremissische Sprachstudien, mely elég terjedelmes szótárt, s körülbelül 40 lapnyi szöveget foglal magában rendkívül pontos följegyzésben. R. 1898-ban volt a hegyi cseremiszek között egy egész nyáron keresztül (három hónapig). Anyagát Jušnal faluban gyűjtötte (Vilovatyj Vrag egyházmegyében, Kozmodemjanszki városka közelében). Írt egy rövid alaktant is, de, sajnos, egy részét Szibériában ellopták, s így nem adhatta ki.

A keleti nyelvjárások némelyikét még hamarabb ismertette nyelvtan, mint a nyugatiakét. Már 1775-ben megjelent Szent-Pétervárott egy orosz nyelvű grammatika. BUDENZ erdei cser.-nek tartja, de némely tekintetben különbözik tőle (pl. *c* áll erdei *č* helyén, *z* az erdei *ž* helyett, *ata* «atya» a nyK. *ätä* és kCar. *atša* között áll, ellenben a plur. képzője itt is *-šamic*, mint az erdeiben.***) Erdei cser. REGULY gyűjtése, melyet BUDENZ adott ki, s egyszersmind föl is dolgozta Cser. tanulmányában. Valószínűleg a czarevokoksajszki kerületből való ez az anyag, legalább azt gyaníttatja az a két kis pré-

*) L. SZILASI Cser. szótárának bevezetésében.

***) L. a példákat NyK. VI. 195.

dikáció, a mit REGULY másolt le az aláírás szerint az említett kerületben. Ugyaninnen való az anyag, a mit PORKKA V. gyűjtött Unža és Morki egyházmegyékben 1885. szeptemberétől 1886. áprilisáig, tehát hét hónap alatt. P. szövegeit GENETZ adta ki (1895-ben), gyűjtőjük ugyanis áldozata lett a tudomány iránt érzett lelkesedésének. Már útja kezdetén meghűlt, s pár év múlva, 1889. végén meg is halt. Hagyatékában van még szótári anyag, az alaktan és szóképzés vázlata, 20 fejezet Máté evangéliumából, s az orosz-német «Ollendorf» 99 cseremisze fordított gyakorlata. A kiadott szöveg természetesen, noha GENETZ kiadása nagy gonddal készült, nem lehet teljesen következetes, mindazonáltal rendkívül becses.

A permi nyelvjárást GENETZ gyűjteményéből ismerjük, a ki 1887-ben volt tanulmányúton a permi kormányzóság krasznoufimszki kerületében Kižnij-Potam faluban utitársával RINGVALL A. F.-el együtt, s három hónapot töltött itt, de már előbb megismerkedett egy idevaló pogány cser. családdal. A szövegek 1889-ben jelentek meg, s a bevezetésben szótára kiadását is kilátásba helyezi, de lexikális anyaga SZILASI Cser. Szótárába olvadt bele.

A többi nyelvjárásokból már sokkal kevesebb anyag áll rendelkezésünkre, noha kéziratban elég van még. Az ufai nyelvjárásból PAASONENNEK — szíves levélbeli közlése szerint — tíz ívnyi szövege is van, s ezenfölül grammatikai anyaga. Értekezéseiben azonban valami mégis megjelent. (Legtöbb a KSz.-ben a cseremiszek pogány vallásáról írt művében, továbbá a «Fu. s-laute»-ban, s a NyK. és FUF. kisebb cikkeiben.)

Nagyon sok anyaga van WICHMANNNAK, a ki fölfödözte a jaranszki, urzsumi, malmyzsi és jelábugai nyelvjárásokat. (L. Matkakertomus. Aik. XXV₈.) Az urzsumiból adott is ki mutatványt (NyK. XXXVIII: 205—245.); a jaranszki és malmyzsi nyelvjárásokból csak egyes szavakat ismerünk értekezéseiből (legtöbbet találni a FUF. VI: 17—39. «Zur geschichte der fu. anlautenden s- u. č-laute im tscheremissischen» cz. cikkében; l. még a FUF., NyK., MNyv. legújabb köteteit). A jelábugaiból még semmi sincs kiadva.

Érdekes, hogy egy cseremis� származású orosz tanító, G. KARMASIN is foglalkozik nyelvészettel. Birszkben tartózkodik

jelenleg, s az ufai nyelvjárás nyelvtanát akarja megírni. Van elég szép gyűjtése is; a mint értesített, körülbelül 400 dalt, 100 közmondást s egy pogány imádságot jegyzett föl.*)

* * *

Ez a nyelvtan leginkább RAMSTEDT, PORKKA, GENETZ, PAASONEN és WICHMANN gyűjtéseit dolgozza föl. Eredetileg nem akartam a hangtani részben túlságosan kiterjeszkedni, de mikor láttam, mily szabályosak az egyes nyelvjárások közti megfelelések, hasznosnak tartottam a finnugor nyelvtudomány céljaira ezeket is összeállítani, noha WICHMANN anyagának teljes ismerete nélkül természetesen csak ritkán vállalkozhattam az eredeti cser. hang megállapítására. Más nehézség is volt ezenfölül; PORKKA és GENETZ gyűjtésében a hangzók időtartama egyáltalán nincs megállapítva, a hangsúlyt meg csupán RAMSTEDT s részben PORKKA jelöli. E nélkül pedig alig lehet végső eredményre jutni, s majdnem lehetetlen értékesíteni SETÄLÄ fokváltakozási elméletét, mely éppen a hangsúly ismerete segítségével állítható csak föl.

Források és rövidítések.

ÁKE. = MUNKÁCSI BERNÁT: Árja és kaukázusi elemek a finn-magyar nyelvekben. I. Magyar szójegyzék s bevezetésül a kérdés története. Budapest 1901.

BÁL. Nyelvt. = BÁLINT GÁBOR: Kazáni tatár nyelvtan. Budapest 1876.

BÁL. Szót. = BÁLINT GÁBOR: Kazáni tatár szótár. Budapest 1876.

BUD. CserSz. = BUDENZ JÓZSEF: Erdei és hegyi cseremisiz szótár. Főleg REGULY cser. szógyűjteményéből és az újtest. cser. fordításából. Pest 1866.

*) Megemlítem még, hogy ethnographusok is jártak a cseremiszeknél, és pedig A. O. HEIKEL (Die Gebäude der Čeremissen, Mordvinen, Esten u. Finnen. 1888. Aik. IV.) és legújabbán ALBERT HÄMÄLÄINEN (I. Matkakertomus Aik. XXV₅. 19—22. és Tšeremissiläisiä uhritapoja Aik. XXV₃. 1908.).

BUD. CsT. III. IV. = BUDENZ JÓZSEF: Cseremisz tanulmányok. NyK. III. IV.

BUD. MNy. = BUDENZ JÓZSEF: Moksa és erza mordvin nyelvtan. Budapest 1876.

BUD. Verzweig. = BUDENZ JÓZSEF: Über die verzweigung der ugrischen Sprachen. Göttingen 1879.

CASTR. = CASTRÉN: Elementa Grammatices Tscheremissæ. Kuopio 1845.

CserGr. = Az 1775-diki cseremisz grammatika. Ismertette BUDENZ J. NyK. VI. 191—212.

FUCHS—PATK. = FUCHS—PATKANOV: Laut- und Formenlehre der süd-ostjakischen Dialekte. KSz. VII—.

FUF. = Finnisch-ugrische Forschungen. Helsingfors.

GEN. = ARVID GENETZ: Ost-tscheremissische sprachstudien. I. Sprachproben mit deutscher übersetzung. Helsingfors 1889. = SUS. Aik. VII.

GEN. ETV. = ARVID GENETZ: Ensi tavuun vokaalit suomen, lapin ja mordvan kaksi ja useampitavuisissa sanoissa. (Vähäisiä kirjelmiä XXIII.) Helsingissä 1896.

GEN. OP. = ARVID GENETZ: Ost-permische Sprachstudien. Helsingfors 1897. = SUS. Aik. XV₁.

HÄM. = A. HÄMÄLÄINEN: Tšeremissiläisiä uhritapoja. Helsingfors 1908. (SUS. Aik. XXV₃.)

KARJ. OL. = K. F. KARJALAINEN: Zur ostjakischen lautgeschichte. I. Über den vokalismus der ersten silbe. Helsingfors 1905. = SUS. Toim. XXIII.

KSz. = Keleti Szemle. Budapest.

Lehnwörter = YRJÖ WICHMANN: Die tschuvassischen lehnwörter in den permischen sprachen. Helsingfors 1903. = SUS. Toim. XXI.

MNyv. = Magyar Nyelv. Budapest.

MNyh^s. = SZINNYEI JÓZSEF: Magyar nyelvhasonlítás. 3. kiad. Budapest 1905.

MordvHat. = STEUER JÁNOS: A mordvin határozók. NyK. XXII. — Különnyomat Budapest 1892.

MUSz. = BUDENZ JÓZSEF: Magyar-ugor összehasonlító szótár. Budapest 1873—1881.

NyK. = Nyelvtudományi Közlemények. Budapest.

PAAS. CSUVSZ. = PAASONEN H.: Csuvás Szójegyzék. Budapest 1908.

PAAS. FUF. = PAASONEN köv. cikkek: Etymologische streifzüge, FUF. II: 184—191. — Streitige etymologien, FUF. VI: 120. 238—241. — Zur frage von der urverwandschaft der finnisch-ugrischen und indoeuropäischen sprachen. FUF. VII: 1—19.

PAAS. KL. = H. PAASONEN: Kielellisiä lisiä Suomalaisten sivityshistoriaan. Helsingissä 1896.

PAAS. KSZ. = H. PAASONEN: Beiträge zur kenntniss der religion und des kultus der tscheremissen. Keleti Szemle II: 30—38, 122—133, 198—210.

PAAS. Matkakert. = H. PAASONEN: Matkakertomuksia vuosilta 1900—1902. = SUS. Aik. XXI₅.

PAAS. ML. = H. PAASONEN: Mordvinische Lautlehre. Helsingfors 1903. = SUS. Toim. XXII.

PAAS. s-laute = H. PAASONEN: Die finnisch-ugrischen s-laute. I. Anlaut. Helsingfors 1903.

PAAS. TL. = H. PAASONEN: Die türkischen lehnwörter im mordvinischen. 1907. = SUS. Aik, XV₂.

PÁPAY = PÁPAY JÓZSEF: Északi-osztják nyelvtanulmányok. NyK. XXXVI—XXXVIII.

PORK. = VOLMARI PORKKA's tscheremissische texte mit übersetzung; herausgegeben von ARVID GENETZ. Helsingfors 1895. = SUS. Aik. XIII.

PORK. Aik. III. = V. PORKKA: Matkakertomus. SUS. Aik. III. 111—123.

PRÖHLE = PRÖHLE VILMOS: Tatár nyelvjárasi adalékok. 1908. NyK. XXXVIII.

RAM. = G. J. RAMSTEDT: Bergtscheremissische sprachstudien. Helsingfors 1902. = SUS. Toim. XVII.

RINGW. = RINGWALLNAK, GENETZ utitársának gyűjtése. Kiadva SZILASI szótárában.

REG. CsM. = REGULY erdei cseremisiz mondatai. Kiadta BUDENZ JÓZSEF. NyK. III: 97—156.

SET. ÄH. = E. N. SETÄLÄ: Yhteis-suomalainen Äännehistoria. I. II. Helsingissä. 1890. 1891.

SET. Festschr. = Festschrift til Vilh. Thomsen 230—245: E. N. SETÄLÄ: Über einen «gutturalen» nasal im urfinnischen.

SET. NyK. XXVI. = SETÄLÄ EMIL: A finnugor δ és δ' . NyK. XXVI: 377—437.

SET. QuantWechs. = E. N. SETÄLÄ: Über quantitätswechsel im finnisch-ugrischen. Vorläufige Mitteilung. Helsingfors 1896. (SUS. Aik. XIV₃.)

SET. FUF. II. = E. N. SETÄLÄ: Zur finnisch-ugrischen lautlehre. FUF. II: 219—276.

SET. TuM. = E. N. SETÄLÄ: Zur geschichte der tempus- und modusstambildung in finnisch-ugrischen sprachen. Helsingfors 1887. = SUS. Aik. II.

SUS. Aik. = Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja. Journal de la Société Finno-Ougrienne. Helsinki 1886—.

SUS. Toim. = Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne. Helsinki 1890—.

SZIL. = CseremisZ Szótár; GENETZ ARVID közreműködésével szerk. SZILASI MÓRICZ. Budapest 1901. (= Ugor füzetek 13. sz.) — A hol nincs más szerző megjelölve, az mind GENETZ adata.

UA. = BUDENZ JÓZSEF: Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana. A szerző hagyatékával kiegészítette SIMONYI ZSIGMOND. Budapest 1884—1894.

WICHM. = WICHMANN GYÖRGY: Mutatvány az urzsumi cseremiszek költészetéből. NyK. XXXVIII: 205—245. 1908.

WICHM. FUF. VI. = YRJÖ WICHMANN: Zur geschichte der finnisch-ugrischen anlautenden s - und ϵ -laute im tscheremisschen. 1906. FUF. VI: 17—39.

WICHM. FUF. VII. = YRJÖ WICHMANN: Zum stufenwechsel im ungarischen. 1908. FUF. VII: 31—53.

WICHM. JSFOu. XXI₃. = YRJÖ WICHMANN: Kurzer bericht über eine studienreise zu den syrjänen 1901—1902. SUS. Aik. XXI₃. 1903.

WICHM. VChr. = YRJÖ WICHMANN: Wotjakische chrestomathie mit glossar. Helsingfors 1901. = Hilfsmittel für das studium der finnisch-ugrischen sprachen. II.

WICHM. VVok. = YRJÖ WICHMANN: Zur geschichte des vokalismus der ersten silbe im wotjakischen, mit rücksicht auf das syrjänische. Helsingfors 1897.

* * *

K. = keleti nyelvjárások:

kCar. M. N. U. = carevokoksajszki-csebokszarszki nyelvj. Morki, Nörop-sola és Unzában (PORKKA, WICHMANN és HÄMÄLÄINEN után).

kE. = erdei nyelvjárás (REGULY-BUDENZ és TROICKIJ-SZILASI után). — Valószínűleg azonos az előbbivel.

kM. = malmyzsi nyelvj. (WICHMANN után).

kMAz. = malmyzsi nyelvj. Azikovo faluban (WICHMANN után).

kP. = permi nyelvj. (GENETZ után).

kUfa = ufai nyelvj. (PAASONEN után).

kUr. = urzsumi nyelvj. (WICHMANN után).

Ny. = nyugati nyelvjárások:

nyJar. = jaranszki nyelvj. (WICHMANN után).

nyK. = kozmodemjanszki nyelvj. (RAMSTEDT és WICHMANN után).

A hangok és jelölésük.

A magánhangzók.

1. A nyK.-ban *a* magasabb és zártabb, mint a megfelelő finn hang, palatális hang hatása alatt *ä* benyomását teheti, *l* előtt pedig *ä*-hoz áll közel.

ä, nagyon nyílt hang, azonos a finn *ä*-vel.

e, nyíltabb, mint a német *sehen* szóban; a finn *ken*-ben van meg ez a hang.

i, szintén nyílt, mint a finn *pii* szóban.

o, zárt *o*, tehát inkább *ó*; finn fül kezdetben *u*-nak hallja.

u, zárt hang.

u, az előbbi hang palatális hang hatása alatt (*ü* és *ű* után) hangsúlyos szótagban; a finnországi svéd *u*-hoz hasonló hang.

ö, a megfelelő finn hang.

ü, nyílt, mint a finnben, pl. *e* szóban: *yrtti*.

A palatális vokálisok tehát nyíltak; a gutturálisok zártabbak, mint a megfelelő finn hangok (RAM. VI—VII.).

A kP.-ben az *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *ö*, *ü* hangok ugyanazok, mint a fölnémetben. Az *e*, *o*, *ö* nem oly nyílt, mint a finnben (GEN. Vorwort 2.).

WICHM.-nál ezeken kívül a köv. hangzók fordulnak elő:

a és *a* (*a* helyett palatalis mássalhangzók után), *o*; *e* és *e*; *e*, *i*. — PAAS.-nál: *a* (régibb írása szerint *a*), kissé palatalizált *a*; *o* (régibb írása szerint *o*) igen zárt, rövid *o* (levélbeli közlése szerint és Matkakert. 8.). A hátulképzett hangok általában némileg a palatalisok felé hajlanak. (Levélbeli közlés.)

2. A tökéletlen magánhangzók minősége RAMSTEDT szerint függ mind a megelőző, mind a rákövetkező hangtól, de egyúttal az előző szótagbeli tökéletes magánhangzótól is.

Az *a*-nél, mely *e*-féle hang, a nyelv nyugvó helyzetben van, a nyelv hegye kitölti a száj elülső részét egész az alsó fogsorig.

Az *i* palatalis hangok, interdentalis *t*, s néha *s* és *š* szomszédságában fordul elő, s rövid *i*-nek hangzik, a nyelv nem éri el tulajdonképpen a bázisát.

Az *o* (RAM.-nél *a*-vel jelölve, de WICHMANN így írja át RAM.-tel való megbeszélése alapján: Lehnwörter XVI.) ajakhangok közelében fordul elő, gyengén labializált *a*. A fültre nyílt *ü*, vagy zárt *ö* benyomását teszi. — Az *a*, *o*, *i* hangok oly közel állnak egymáshoz, hogy egyének szerint váltakoznak; pl. *kəza* «kés» RAM. 48. *kəzoza* «késem» RAM. 77. *kəzo^omet* «késedet» RAM. 142. | *kətšəm* «kér, kérdez» RAM. 50. *kətšə^oza* «koldus» RAM. 50. *kətsə^oza* id. RAM. 48. | *nažəm* «vakar» RAM. 87. *nažš* id. RAM. 89.

A *ə* hátulképzett *a* hang, a nyelv erősen összehúzva fekszik a száj hátsó részén (RAM. *a*-nek írja; WICHMANN írta így át: Lehnwörter XVI.).

ə, palatalis hangoktól függ, s inkább *ö*-höz hasonlít, mint *o*-hoz. Erősen közeledhetik az *o*-höz. (Vö. *βuizəm*, RAM. 16. *βuizə^om* 118. *βuizəm* 54. *βuizəm* 164. «fejjet»). RAM. VIII—IX.

A kUr.-ban WICHM. három redukált hangot jelöl: *a*, *ə* és *ə*-t; pl. tőszótagban: *ərβəzə* «fiatal» 229. (≈ nyK. *ərβə^oza* id. RAM. 44.) — *jər* «kerület» 218. (≈ nyK. *jər* id. RAM. 30.) — *nəl* «négy» 87. (≈ nyK. *nəl* id. RAM. 87.) — A többi szótagokban palatalis vokális után *ə* áll, gutturális után *ə*, pl. *šəšəm* «tavasszal»; *tələm* «télen» 206. — A nyK. és nyJar.-ban *a* és *ə* az egymásnak megfelelő redukált hang. A kCar.-ban, szerinte, mint a kUr.-ban *ə* is megfelel *ə*-n kívül más nyelvjárások *a*-jének. A kM.-ben *i* van más nyelvjárások *ə*-je helyén, míg a megfelelő

magashangot *i*, *ä*, *î* helyettesíti legtöbbször. (Szíves levélbeli közlés.) — A kM.-ben van még *o* és *u* hang is.

A kP.-ben GENETZ csak egyféle betűt használ, az *o*-t, mely kétségtelenül redukált hangot jelöl, de szerinte: «meglehetősen nyílt gutturális hang, mely az *a* és az észti *o* között áll» (Vorw. 2.). Ugyanez a jel azonban PORKKA kCar. szövegei kiadásában: «körülbelül = észti *o*» (Vorw. IX.). Az «Ost-permische Sprachstudien»-ben (SUS. Aik. XV₁. 4.) ismét mást jelent: «meglehetősen nyílt, az *a*-hoz kissé hasonló illabialis hátul képzett hang». Tehát ő maga sem volt tisztában a hang mivoltával. SZINNYBI a kP.-beli leírás alapján *ε*-vel jelöli, pl. *pεéεrem* «nyom, sajtolt» MNyh.³ 153. (~ nyK. *pəəzə,rüş* id. RAM. 113.); *təl* «toll» MNyh.³ 148. stb. SZILASI hátulképzett *î*-nek tartja (Cser. Szótár 3.). Az első, a ki a hang redukált voltát észrevette, PAASONEN volt, a ki *o*-vel írja e jelet mind a «Fu. s-laute»-ban (itt eredeti ufaí szavaiban is), mind a KSz.-ben megjelent kis szövegében. WICHM. és RAM. már pontosan megkülönböztetik a különféle tökéletlen hangokat, s úgy látszik ez a különbség meglesz a tjkpi keleti nyelvjárásokban is. PAASONEN szerint legalább, a kUfaiban a redukált hang színe a környezetbeli hangoktól függ. (Levélbeli közlés.) De azért PORKKA, GENETZ és PAASONEN szövegeiben csak egyszerűen *o*-t írtam.

A mássalhangzók.

3. *k*, mediopalatalis-præpalatalis, *t*, interdentalis, *p*, bilabialis zöngétlen zárhang hehezet nélkül. (RAM. X. GEN. Vorw. 2.)

g, *d*, *b*, a megfelelő zöngés hang. (U. o.)

ç a *k*-nak, *φ* a *p*-nek megfelelő zöngétlen spirans (u. o.); *ç* szó elején csak gyöngén hangzik (RAM. X.).

γ, *δ*, *β*, a *g*, *d*, *b*-nek megfelelő zöngés spirans. Nyílásuk foka nagyon különböző; *β* helyett néha majdnem *b*-t, néha *w*-t hallani. Rendszerint attól a világosságtól függ, melyet a beszélő szavainak adni akar. (RAM. X.) A kP.-ben «mit reduzirtem Geräusch» (GEN. Vorw. 2.).

j = német *j* «mit reduzirtem geräusch» (GEN. Vorw. 2. — RAM. *î*-vel jelöli).

s, supradentalis, mint a finnországi svédben (RAM. X.).

A kP.-ben a német *s*-sel egyenlő, a nyelv hegye le van hajlítva (GEN. Vorw. 2.).

z, a megfelelő zöngés spirans (RAM. GEN. U. o.).

š és *ž*, a környező hangtól függenek; a hangárnyalatbeli különbségek jelentékenyek, pl. š (*āš*) «ész» és ž (*āš*) «nem» (tag. ige præt. 3. pers.). *š* *t*-vel való kapcsolatban egyénileg *s*-el váltakozik: *koštan* ~ *kostan* (RAM. X.). — kP.-ben: *š* = német *sch*; *ž* a megfelelő zöngés hang (GEN. Vorw. 2.).

č és *ž* alveolaris vagy majdnem cacuminalis affricaták fölfelé hajlított nyelvhegygyel képezve (= *t+š*, *d+ž*; SET. szerint *tš*, *dž*, FUF. II. 245. PAAS. a kUfában így is jelöli cacuminalis hangoknak), a jésítés legkisebb nyoma nélkül. *č* és *ž* ellenben jésített dentalis affricaták (kb. = *t+š* és *d+ž*; az orosz *ч* a *č* és *č* között van). GEN. Vorw. 2. PORK. IX. A kCar.-ban WICHM. szerint *č* = *tš* (FUF. VI. 29.). — A nyK.-ban a *tš*-ben az *š* igen gyengén palatalizálva van (RAM. X.). WICHMANN azonban tagadja még ezt a csekély jésítést is, s nála RAM. *tš* = *tš* (FUF. VI. 27.). A *dž* RAM.-nél is jésítés nélkül van képezve (X.). PORKKA szövegeiben a *ž*-vel jelölt hang szó elején *d'*; kitetszik WICHM. újabb szövegeiből; én tehát szintén így jelöltem. Maga is írja (SZILASI nem vette észre): «*dž* väliin kuin *dj*» SUS. Aik. III. 115.

r supradentalis-alveolaris hang, erős rezdülettel. Artikulációs területe a szájüregben, s különösen a nyelvállás nagy mértékben függ magánhangzójától. Ez az oka, hogy *tər* «béke» és *tər* «határ», melyek élénk beszédben *tr* és *tr*-nek hangzanak, mégis megkülömböztethetők. A rezdület előtt gyakran hallatszik zöngéhang, pl. *raβā* ~ *raβā*. RAM. nyelvmesterénél az *r* képzések a nyelv kissé ferdén feküdt balra, s a rezdület a jobb oldalon történt. De nem figyelte meg, hogy ez általános-e (RAM. IX.). — A kP.-ben «mit der zungenspitze gerollt» (GEN. Vorw. 3.).

l, egyenlő a megfelelő finn hanggal; mélyhangú szavakban «dunkel», mint a finnben, de nem *л* (RAM. IX.). — GEN. szerint a német *l*-lel egyenlő; nem oly tompa, mint az oroszban, de nem is olyan, mint a finnben gutturalis hangzók előtt vagy után (Vorw. 3.).

Az orrhangok: *ŋ* (præpalatalis-mediopalatalis), *n* (supra-

dentalis), *m*. Könnyen hasonulnak a következő zárhanghoz, s ezért nem mindig mennek át teljesen artikulációs területükön, pl. *əpʰdäs* ~ *əpʰdäs* ~ *əndäs*. RAM. kombinált jelölésmódot használ: *əpʰdäs*, *tamʰɾa* stb. (RAM. IX.) — kP.-ben a megfelelő német hanggal egyenlők (GEN. 3.). *ɣ* GEN.-nél *ñ*, PORK. nál *ñ* (GEN. ezt is *ñ*-nek írta át).

Jésített hangok: *l*, *r*, *n*, *s*, *z*, *t* (RAM. GEN.).

WICHMANNnál zöngétlen mediák is előfordulnak.

A hangok hosszúsága és rövidsége.

4. A nyK.-ban a tökéletes magánhangzók félhosszúak, a redukáltak rövidek. Ha egy hangsúlyos tökéletes hangzó után egy másik tökéletes vokális következik, akkor az utóbbi hosszú, ha redukált jön utána, akkor a hangsúlyos hosszú. Pl. *ara* szóban az első hang félhosszúnál rövidebb, *marə* szóban ellenben hosszabb mint félhosszú (RAM. XI.).

A nyJar. kUr. kCar. kM.-ben a hangsúlyos nyílt szótagban levő magánhangzó félhosszú, ha a következő szótagbeli vokális redukált hang. Pl. nyJar. *šũlũ*, kUr. kCar. *šũlũ*, kM. *šũlũ* «klafter, faden» WICHM. FUF. VI. 18. | nyK. nyJar. kUr. kCar. *sũzə*, kM. *šũžə* «fajdkakas» WICHM. FUF. VI. 37.

A kP.-ben GEN. szerint minden hangsúlytalan vokális rövid; hangsúlyos szótagban mindig megnyúlik némileg, körülbelül úgy, mint az oroszban (Vorw. 3.).

A mássalhangzók közül a folyékony és orrhangok rövidek; *n*, *m*, *l* gemináltak is lehetnek, pl. *əlennä* «élünk», *jalnan* «lábnak», *jammas* «veszteség».

A zöngés zár- és réshangok rövidek. *z*+*z* úgy hangzik, mint *šəz*, *šəz* (vagy *šəz*, *šəz*).

A zöngétlen zár- és réshangok magánhangzók előtt, magánhangzó és folyékony hang után félhosszúak, pl. *šapə*, *arʰaš*, *əpʰələš*, *maχʰani*, *karsə*. Külömben rövid; pl. *kũ*, *kətila*, *βəət*, *χazan* ('azan, azan), *tsaklas* (*tsalás*), *kertü* (RAM.).

GEN. a mássalhangzókra nézve e tekintetben nem ad semmi fölvilágosítást.

HANGTÖRTÉNET.

I. Magánhangzók.

Az első szótag magánhangzója.

K. *e* ~ nyK. *ä* (nyJar. *e*).

5. kP. *βerre* «vese» SZIL. 280. ~ nyK. *βärrə* id. RAM. 12. | kP. *eyer* «folyó» SZIL. 32. ~ nyK. *änyger* «patak, folyócska» RAM. 7. | kP. *eyer* «horog» SZIL. 32. ~ nyK. *änyger* id. RAM. 7. | kP. *erde* «gomb» SZIL. 33. kE. *erde* id. BUD. CserSz. 5. ~ nyK. *ärde* id. RAM. 7. | kP. *jer* SZIL. 50. *jer* GEN. 34. «tó» kCarM. *jer* PORK. 13. *d'er* PORK. 24. id. ~ nyK. *jár* id. RAM. 29. | kP. *kede* «vadgalamb» SZIL. 73. ~ nyK. *käde* «galamb» RAM. 41. | kP. *kegez* «nyár» SZIL. 74. kCarM. *kegez* PORK. 24. kUr. *kegez* id. WICHM. 217. (acc. *kegezēm* WICHM. 206.) ~ nyK. *kängəz* id. RAM. 42. | kP. *lektam* «kimegy» SZIL. 109. kCarM. *lekteš* (3. pers.) id. PORK. 25., kCarN. *puren-lekma* «járás-keles» PORK. 39. kUr. *lekteš* (3. pers.) «kimegy» WICHM. 219. ~ nyK. *läktäm* «kimegy, elmegy, elindul» RAM. 67. | kP. *me* GEN. 29. kUfa *me* PAAS. KSz. II. 131. kCarM. *me* PORK. 46. kCarU. *me* PORK. 35., kUr. *me* «mi» WICHM. 221. ~ nyK. *mä* id. RAM. 77. | kP. *menge* «karó, oszlop, ezölöp» SZIL. 122. kUfa *menge* PAAS. KSz. II. 123. kCarM. *menge* id. PORK. 51. ~ nyK. *mängə* id. RAM. 78. | kP. *šeksš, šeysš, šeysš* «epe» SZIL. 213. kUfa *šeksš* id. PAAS. s-laute 23. kM. *šeksš* id. kUr., kCar. *šeksš* id. WICHM. FUF. VI. 18. kE. *šeysš* id. (TROICKIJ) SZIL. 213. ~ nyK. *šäkšš* id. RAM. 128. (nyJar. *šeksš* id. WICHM. FUF. VI. 18.) | kP. *šenge: pušenge* SZIL. 178. kM. *pušengə* WICHM. FUF. VI. 21. kCarM. *pu-šengə* PORK. 11. kUr. *pu-šengə* WICHM. 207. «élőfa» ~ nyK. *šängə* «stamm», *pu-šängə* «baum» RAM. 128. | kP. *šer* «ér» SZIL. 214. kUfa *šür-šer* PAAS. s-laute 87. kM. *šür-šer* kUr. kCar. *šür-šer* id. WICHM. FUF. VI. 18. ~ nyK. *šär* RAM. 128. (nyJar. *šür-šer* id. WICHM. FUF. VI. 18.) | kP. *te* «ti» GEN. 11. kCarU. *te* PORK. 35. kCarM. *te* PORK. 2. 49. kUr. *te* id. WICHM. 244. ~ nyK. *tä* id. RAM. 143.

Az eredeti *ä* hang *e* szavakban a nyK.-ban maradt meg, mint a többi rokon nyelvek mutatják. Különösen bizonyítók a

mordvin példák, melyekben szintén végbement ez a hangváltás: cser. *jer, jár* «tó» ~ mdM. *är^Rkä, jär^Rkä*, E. *erke* id. PAAS. ML. 72. || cser. *šekš, šäkš* «epe» ~ mdM. *säp^ä, E. sepe, sepe* PAAS. s-laute 22. || cser. *šenge, šängə* «stamm» ~ f. *sänki* «stop-pel» | lp. *sagge* «pavillus, acus reticularia», K. *sa.ŋkē* «pflock, zwecke» SET. s-laute FUF. II. 255. || cser. *šer, šär* «ér» ~ vog. *tär, toär, tärcə* id. | m. *ér* (acc. eret).

K. e ~ Ny. e.

6. kP. *bele* SZIL. 279. *bele* GEN. 43. kCarM. *belə* PORK. 25. kUr. *βelə* WICHM. 213. «csak» ~ nyK. *bele, belə* id. RAM. 13. | kP. *βese, βes* «más, második» SZIL. 280. kCarU. *βesəəm* (3. sz. birtokrag + acc. ragja) ~ nyK. *βesə, βes* id. RAM. 13. | kCarU. *eltal-* «megölel» PORK. 43. ~ nyK. *eltäläs* id., einen armvoll nehmen RAM. 20. | kP. *erje* GEN. 14. kUfa *erje* PAAS. KSz. II. 35. kCar. *erjə* HÄM. 9. *erjə* PORK. 27. kUr. *erjə* WICHM. 231. «fiú» ~ nyK. *erjə* id. RAM. 20. | kP. *jece* GEN. 47. kCarM. *d'ecə* PORK. 24. kUr. *jè.tšə* WICHM. 216. «hótalp, ski» ~ nyK. *ietšə* id. RAM. 30. | kP. *kelje* SZIL. 73. kCarU. *ke'ljə* PORK. 15. kCarM. *ke'ljə* PORK. 48. kUr. *keljə* WICHM. 207. «mély» ~ nyK. *ke'ljə* id. RAM. 44. | kP. *kem* SZIL. 74. kCarM. *kemə* PORK. 58. kUr. *kem* WICHM. 223. «csizma» ~ nyK. *kem* RAM. 44. | kP. *keram, ke'ram* «szúr, bedug, befűz» SZIL. 74. kCarM. *ke'ran* (hat. igenév) «fölfűz» PORK. 30. ~ nyK. *keräs* «aufreihen, besetzen (mit per-len)» RAM. 45. | kP. *kertam* SZIL. 75. kE. *keta'm* BUD. CserSz. 20. kCarM. *om ɣet* (tagadó rag. 1. sz.) PORK. 26. *kettəmə* (fosztó képzés) PORK. 27. kUr. *om kert* (tag. rag. 1. sz.) WICHM. 215. «bír, tud, -hat, -het» ~ nyK. *kerdäs* id. RAM. 45. | kP. *kerem* SZIL. 75. kCarM. *kerem* PORK. 25. «kötél» ~ nyK. *ke'rem* id. RAM. 45. | kP. *kecem* SZIL. 72. kCarM. *keca'* (3. pers.) PORK. 26. kUr. *ke.tšə* (3. pers.) «függ, lóg» ~ nyK. *ketšem, -äs* id. RAM. 45. | kP. *kece* SZIL. 72. kUfa *ke.tše* FUF. VI. 238. kCar. *ke.tšə* HÄM. 9. *ke'cə* PORK. 1. «nap, nappal» kUr. *kè.tšə'bal* «dél» (világ-táj) WICHM. 206. *ilij-gè.tšə* «Illés nap» WICHM. 206. ~ nyK. *ketšə* «nap, nappal» RAM. 45. | kP. *leβas* SZIL. 109. kCarM. *leβas* PORK. 46. «tető; takaró» ~ nyK. *le.βäs* RAM. 67. — kP. *leβedam* SZIL. 110. kM. kCar. kU. *leβeda'm* WICHM. FUF. VII. 46. ~ nyK. nyJar. *leβə'däm* id. WICHM. FUF. VII. 46. | kP. *lele* GEN. 71.

kUfa *lele* KSz. II. 206. kCar. *nel̄* HÁM. 5. «nehéz» kUr. *nèl̄z̄əm* «nehézségét» (= *nèl̄* + *z̄* + *m*) WICHM. 220. ~ nyK. *lèl̄* «nehéz» RAM. 68. | kP. *lem* SZIL. 109. kCarM. *lem* PORK. 23. «leves» ~ nyK. *lem* RAM. 68. | kP. *mel* «mell, hímzés az ingmellen» SZIL. 122.; *melən* GEN. 73. *melən* «felé» GEN. 59. kUfa *mel̄n̄* «felé» KSz. II. 206. kUr. *pors̄ən melən* «selyem mellhímzésű (ing)» WICHM. 229. ~ nyK. *mel* «csik az ingelőn»; *mel šeš* «a mell ég»; *mel̄bo'ld̄š* «der brustknopf»; *mel̄yānd'ra* «der brustfaden (zum binden)» RAM. 78. | kP. *nelam, nelam* SZIL. 134. kCarM. *nele's* (3. pers.) PORK. 27. «nyel, lenyel» ~ nyK. *nel̄š* id. RAM. 86. | kP. *ner, neř* SZIL. 134. kCar. *ner* HÁM. 12. «orr» kUr. *nāl neran* «négy orrú» WICHM. 213. ~ nyK. *ner* «orr» RAM. 86. | kP. *neres̄tam, یرهستام* SZIL. 135. «csirázik, sarjadzik» ~ nyK. *neres̄tāš* id. RAM. 87. | kP. *pel* GEN. 7. *pele* SZIL. 161. kCarM. *pel* PORK. 24. *pe'l̄* PORK. 26. kCarU. *pel* PORK. 43. *pe'l̄* PORK. 44. «fele vminek» ~ nyK. *pel, pel̄* id. RAM. 99. | kP. *peltem* «olvastt» SZIL. 161. kCarM. *peld̄əm̄* ü «olvastott vaj» PORK. 51. ~ nyK. *pel̄š* (elavult) «izzásba hoz», *pè'lt̄š* (elavult) «éget, meggyújt» RAM. 99. | kP. *peled̄am* «virágzik» SZIL. 161. kUr. *peled̄al̄š* (frequ.) WICHM. 219. ~ nyK. *pele'd̄ām, -āš* id. RAM. 99. | kP. *peleštem* «beszél, szól» SZIL. 161. kCarU. *ok pelešta* (tagadó rag. 3. szem.) id. PORK. 43. ~ nyK. *peleštāš* id. RAM. 99. | kP. *rezenje* «zuzmó, famoha» SZIL. 189. kCarM. *rezen'ja* «moh» PORK. 24. ~ nyK. *rezen̄* «moh, kócz; flechte» RAM. 114. | kUfa *šel* PAAS. s-laute 29. kM. *šel̄*. kUr. kCar. *šel* WICHM. FUF. VI. 18. «zsir, szalonna» ~ nyK. *šel* id. RAM. 129. | kP. *šelam, šelam* «hasít» SZIL. 213. kM. *šelām* id. WICHM. FUF. VI. 21. ~ nyK. *šelām, -āš* «leszúr; széttép, szétvág» RAM. 129. | kUfa *šerenge* PAAS. s-laute 51. kM. *šere'ngə*, kUr. *šere'ngə*, kCar. *šere'ngə* ~ nyJar. *šere'ngə* «cyprinus rutilus» WICHM. FUF. VI. 18. | kCarM. *šerje* PORK. 26. kUr. *šerje* WICHM. 215. «fésű» ~ nyK. *šerje* id. RAM. 129. | kP. *šerje* SZIL. 215. kCarU. *šerje* PORK. 35. kUr. *šerjē* WICHM. 212. «drága» ~ nyK. *šerje* id. RAM. 129. | kP. *tele* SZIL. 245. kCarM. *te'l̄* PORK. 8. kUr. *tèl̄* WICHM. 217. «tél» (*tèl̄m* «télén» WICHM. 206.) ~ nyK. *tel* «tél» RAM. 144. | kP. *temam* «megtelik, jóllakik»; *temem* «megtölt, jóllakot» SZIL. 245. kUfa *temen* (hat. igenév) «jóllakot» KSz. II. 206. kCarM. *temə* (præt. 3. sz.) «megtelik, jóllakik» PORK. 51.

kUr. *temaş* «betölt» WICHM. 232. ~ nyK. *təm, temə*, «tele»; *te'mäm, -aş* «megtelik, jóllakik», *temem, -aş* «megtölt, kiegészít» RAM. 144. | kP. *tene, teñe* «az idén» SZIL. 245. kCarM. *tene'ja* «idei» PORK. 8. *tene'isa* «mostani» PORK. 57. kUr. *teněšə* «idei» WICHM. 245. ~ nyK. *te'nè* «az idén; most, mármost» RAM. 144. | kP. *tengece* SZIL. 246. kCarM. *tenge'ca* «tegnap» ~ nyK. *tengetšə* id.; *tengeršə* «tegnapi», *tengeršen* «tegnap óta» RAM. 144.

Kétségtelenül *e* volt az eredeti hang, melyet megőrzött valamennyi nyelvjárás.

K. *e* ~ Ny. *i*.

7. kP. *βem* «velő» SZIL. 280. ~ nyK. *βim* id. RAM. 14. | kP. *βene* «vő, sógor» SZIL. 280. kCarM. *βeŋə* «vő» PORK. 14. ~ nyK. *βiŋə* «vő» RAM. 14. | kP. *peŋgəde* «erős, feszes; fukar» SZIL. 161. kCarM. *pe'ŋgəda* «erős» PORK. 7. ~ nyK. *piŋgəda* «erős, szilárd, kemény» RAM. 101. | kP. *peče* «sövény, kerítés» SZIL. 160. *pečem* «bekerít» GEN. 57. ~ nyK. *pičšə* «sövény»; *pičšəs* «sövényvel bekerít» RAM. 101. | kP. *šen* SZIL. 214. kM. *šen* WICHM. FUF. VI. 20. kE. *šen* Bud. CserSz. 43. «tapló» ~ nyK. *šin* «gomba, tapló» RAM. 132. | kP. *šere* «kovásztalan, sótalan; édes» SZIL. 215. kCarM. *šerə* «édes» PORK. 45. ~ nyK. *širə* «sótalan, édeses; friss» RAM. 132. | kP. *ter* SZIL. 246. kCarÜ. *ter* PORK. 42. kCarM. *ter* PORK. 48. kUr. *tērən* (gen.) WICHM. 223. «szán» ~ nyK. *tir* id. RAM. 146.

A cser. *βem, βim* «velő» összevonás útján lett egytagú. Vö. f. *ydin* (gen. *ytimeŋ*), md. *ud'iñe, udeñe* (de votj. *vim, vijim* WICHM. VVok. 20. zürj. *vem, vəm, vim* WICHM. VVok. 67.). — cser. *šen, šin* «gomba, tapló»-ban a rokonnelvek tanúsága szerint a nyíltabb hang az eredetibb: votj. *šyŋki* WICHM. FUF. VI. 20. | f. *sieni, est. sēn* | lp. *čadna* (PAAS. *s-laute* 127.).

kUfa, kUr. kCar. *e* ~ kP. kM.; nyK. nyJar. *i*.

8. kUfa *šeme* PAAS. *s-laute* 125. kUr. *šem* WICHM. 208. kUr. kCar. *šəmə* WICHM. FUF. VI. 18. kCarM. *šem* PORK. 25. «fekete» ~ kP. *šime* id. GEN. 1. kM. *šimə* id. WICHM. FUF. VI. 18. nyK. *šimə*, RAM. 132. *šimə*, nyJar. *šimə* WICHM. FUF. VI. 18. id.

A md. (M. *sāmāi*, *sānāh*, E. *čehēi* «rost» PAAS. s-laute 125.) szerint a nyiltabb hang eredetibb.

e ~ ö.

9. kP. *erjem* «öklel» GEN. 7. ~ kCar. *örje'n* (igenév) PORK. 5. id. | kP. *nemnan* GEN. 6. kUfa *menman* PAAS. KSz. II. 205. kCar. *memnan* PORK. 35. 46. [nyK. *mänmän* RAM. 2.] «mienk» ~ kUr. *nömnān* id. WICHM. 224. | kP. *tendan* GEN. 75. kCar. *temd'an* PORK. 16. 35. [nyK. *täm'dän* RAM. 183.] «tietek» ~ kUr. *tömdān* WICHM. 242. || kP. *kö* GEN. 63. kUr. *kö* WICHM. 208. [nyK. *kü* RAM. 60.] ~ kCar. *ke* PORK. 3. 43. «ki?» || kP. *šörmác* GEN. 2. kM. *šörmāts* WICHM. FUF. VI. 23. kCar. *šörmōts*, kUr. *šörmōts* WICHM. 236. (és *šer'mōts* FUF. VI. 23.) «zabola» ~ nyK. *ser'mats* id. WICHM. FUF. VI. 23. || kP. *kešēflak* GEN. 8. és *kösöflak* GEN. 40. «vadkecskék».

K. e ~ nyK. ə.

10. kP. *enyž* «szeder» SZIL. 32. kCarU. *eyež* «málna» PORK. 39. kUr. *enyž* id. WICHM. 207. ~ nyK. *əngəž* id. RAM. 21. | kP. *enydem* «melegít» SZIL. 32. «megtüzesít» GEN. 32. kE. *engdem* «ég (tűz), süt (nap)» BUD. CserSz. 4. ~ nyK. *əngəs* «megfakul, színét veszti (a napon), elég»; *əndä's* «rauchen, räuchern» RAM. 21.

K. i ~ Ny. i.

11. kCarM. *βi* «erő» PORK. 9. ~ nyK. *βi* id. RAM. 14. | kP. *βijaš*, *βiaš* «egyenes; igazságos» SZIL. 281. kCarM. *βiaš* «egyenes» PORK. 58. kE. *vijakše* «őszinte, őszinteség» BUD. CserSz. 80. ~ nyK. *βiäs* «egyenes; becsületes, igazságos» RAM. 14. | kP. *βik* «egyenes» SZIL. 281. ~ nyK. *βik* id. RAM. 14. | kP. *βiš* SZIL. 282. kCar. *βiš* PORK. (M.) 7. (U.) 15. «nyitott» ~ nyK. *βiš* id. RAM. 14. | kP. *βiškəde* «folyékony, híg» SZIL. 282. kE. *viškede* (ə: *βiškəde*) «híg» BUD. CserSz. 80. ~ nyK. *βiškəde* «folyékony, híg, hajlékony» RAM. 14. | kP. *βište* SZIL. 282. kUfa *βiste* PAAS. FUF. II. 186. «tönköly», kE. *vište* «tönkölybúza» BUD. CserSz. 80. ~ nyK. *βište* «tönkölybúza, tönkölydara» RAM. 14. | kP. *βičerange*, *βičerange* «venyige, inda» SZIL. 281. ~ nyK. *βištə* «weidenband, rute» RAM. 15. | kP. *i* SZIL. 37. kCarM. *i* PORK. 2. kUr. *i* WICHM. 207. «év» ~ nyK. *i* id.; *kokiüs* «két éves» RAM. 24. | kP. *iye*

«állat fia» SZIL. 38. «gyermek» GEN. 61. kCarM. *iγə* id. PORK. 58. kUr. *iγə* id. WICHM. 219. ~ nyK. *iγə* id. RAM. 24. — kCarM. *ikšəβə* HÄM. 9. *ikšəβə* «gyermek» PORK. 46. ~ nyK. *əðəri kʰšəβə* «leány» (*əðər* id.), *püeryi kʰšəβə* «fiú» (*püeryə* «férfi») RAM. 25. | kP. *ik* (adi.) GEN. 2. *ikte* (abs.) GEN. 26. kCarM. *ik* PORK. 24. kCarN. *iktə* PORK. 10. «egy» ~ nyK. *ik*, *i* RAM. 24. *iktə* 25. id. | kP. *ihā*, *ihāste* «taval»; *imasše* «tavali» SZIL. 40. ~ nyK. *imeštə* «taval», *iməšə* «tavali» RAM. 25. | kP. *imnie* GEN. 2. kUfa *imniəžəm* (3. sz. birtokrag+acc. ragja) PAAS. KSz. II. kCar. *i'mniə* PORK. (M.) 56. (N.) 11. «ló». kUr. *imüət* (2. sz. birt.-rag) WICHM. 222. ~ nyK. *imni* id. RAM. 33. | kP. *it*, GEN. 69. *ida* GEN. 70. (a tagadó ige imperativusa sing. és plur. 2. személye), kUfa *idə* PAAS. KSz. II. 131. kUr. *it* WICHM. 209. *idə* 223. id. ~ nyK. *it*, *idə* id. RAM. 25. | kP. *ize* SZIL. 42. kUfa *ize* PAAS. FUF. II. 187. kUr. *izi* WICHM. 209. «kicsiny» ~ nyK. *izi* id. RAM. 26. | kP. *kiem* SZIL. 77. kCarN. *kie'm* PORK. 11. kUr. *kiyə* (3. pers.) WICHM. 212. «fekszik» *kışə* «fekvő» WICHM. 233. ~ nyK. *ki'em*, *-əš* id. RAM. 49. | kP. *kinde* SZIL. 77. kUfa *kinde* (2. sz. birt.-rag) PAAS. KSz. II. kCarU. *kinə* PORK. 37. kCarM. *kinə* PORK. 26. kUr. *kinə* WICHM. 207. «gabona; kenyér» ~ nyK. *ki'ndə* id. RAM. 49. | kP. *kiš* GEN. 48. kM. *kiš* WICHM. FUF. VI. 32. kCarM. *kiš* PORK. 31. «gyanta, szurok» ~ nyK. *kiš* «gyanta, fenyőgyanta» RAM. 49. | kP. *liam* GEN. 69. kUfa *lijze* (imp. 3. pers. sing.), *lijza* (imp. 2. pers. plur.) PAAS. KSz. II. 131. kM. *liqəš* (inf.), kUr. kCar. *liqəš* WICHM. FUF. VII. 42. kCarU. *liam* PORK. 44. kUr. *liqəš* (3. pers.) WICHM. 206. «lenni» ~ nyK. *liäm*, *-əš* id. RAM. 68. | kP. *miem* GEN. 1. *mijem* SZIL. 123. kUfa *idə mi je* (tag. rag. imp. plur. 2. pers.) PAAS. KSz. II. 131. kCarM. *miem* PORK. 2. kUr. *miə* WICHM. 215. «megy, jön» ~ nyK. *miəš* «jön, odaér» RAM. 78. | kP. *ni* «hárs» SZIL. 135. ~ nyK. *ni* «lindenbast» RAM. 89. | kP. *pi* SZIL. 163. kCarM. *pi* PORK. 6. kUr. *pi* WICHM. 208. «kutya» ~ nyK. *pi* id. RAM. 100. | kP. *pidam* SZIL. 164. kCarU. *pidəš* (3. pers.) PORK. 23. kUr. *pidəš* (3. pers.) WICHM. 217. «köt, kötöz» ~ nyK. *pidəš* id. RAM. 100. | kP. *pište* SZIL. 165. kUr. *pišə* WICHM. 214. kCarM. *pištə* (s!) PORK. 24. 25. «hársfa» ~ nyK. *pištə* id. RAM. 101. | kCarM. *piž* «kesztyű» PORK. 26. 58. ~ nyK. *pižom* «die lederwanten» RAM. 101. | kP. *pižam* «hozzáragad, fennakad, birkózik» SZIL. 166. kCarM.

pižan (præt.) PORK. kUr. *ok piž* (tag. rag. 3. pers.) WICHM. 209. ~ nyK. *pižäm*, -äs «ragad», *pižädäläs* «birkózik» RAM. 101. | kUfa *ši-γol* «harcsa» s-laute 54. kM. *ši-γol* WICHM. FUF. VI. 20. ~ nyK. *ši-γol* id. RAM. 132. | kP. *ši* GEN. 7. kUfa *šij* PAAS. s-laute 54. KSz. II. 124. kM. *šij* WICHM. FUF. VI. 20. kUr. *ši* WICHM. 214. 215. kCarM. *ši* PORK. 25. «ezüst» ~ nyK. *ši* id. RAM. 132. | kP. *šiktem: fujäm š.* «panaszol» SZIL. 216. kE. *siam* «megver» BUD. CserSz. 44. kCarM. *šina'* (plur. 1. pers.) «csépel» PORK. 21. ~ nyK. *šiam*, -äs «ver» RAM. 132. | kP. *šiste* SZIL. 219. kUfa *šiste* PAAS. s-laute 111. kM. *ši-štə* PAAS. FUF. VI. 20. kCarM. *ši-štə* PORK. 27. «harkály» ~ nyK. *ši-štə* id. RAM. 133. | kP. *tič* GEN. 58. kUfa *tič* KSz. II. 129. kCarM. *tič* PORK. 51. kUr. *tiš* WICHM. 224. «tele» ~ nyK. *tsits* id. RAM. 152. | kP. *ciem*, *čijem* SZIL. 20. kM. *tsie'm*, kUr. kCar. *tsie'm* FUF. VI. 29. «föölöttözik» ~ nyK. *tsiem*, -äs RAM. 157. *tsiem*, nyJar. *tsiem* WICHM. id. FUF. VI. 29. | kP. *čia* SZIL. 20. kM. *tsi-ä* WICHM. FUF. VI. 29. kCarM. *čia* PORK. 24. «szín, festék» ~ nyK. *tsi-ä* id. RAM. 157.

Az eredeti hang *i*; *miem*, *mijem* «megy» vocalisa csak a *j* (<*i*) hatása alatt lett *i*-vé. (Vö. md. *mehems*, *mähems*, f. *menee* stb.) Éppígy: kP. *i* SZIL. 37. kCar. *i* PORK. 1. kUr. *iž* (3. sz. birtokraggal) WICHM. 215. nyK. *i* RAM. 24. «jég» ~ kE. *ej*, *ij* BUD. CserSz. 3. TROIICKJ *ěj* SZIL. 43. id. (vö. mdE. *ej*, mdM. *āj*, *jāj*, zürj. *ji*, *ji*, votj. *je*, *d'e*, *d'ö*, *jö*) | kP. *iam*, *ijam* SZIL. 38. nyK. *iäm* RAM. 24. «úszik» ~ kE. *ejam*, *ajam* BUD. CserSz. 3. TROIICKJ *ejam* SZIL. 43. | nyK. *ip: tälip* «szikra» RAM. 25. ~ TROIICKJ *ějp* SZIL. 43. — Szintén ilyen eredetű a szókezdő *j* talán ebben: kP. *iške* SZIL. 42. kUr. *iškə* WICHM. 215. kCar. *iškə* PORK. 25. nyK. *iškə* RAM. 25. «ék, szeg» ~ mdM. *jäškä*, mdE. *iške*, *eske*, *eska* PAAS. ML. 75.

kP. kUfa kUr. Ny. *i* ~ kCarM. *ə*.

12. kP. *kiša* «nyom» GEN. 60. nyK. *kšä* «nyom, bázda» RAM. 49. ~ kCarM. *kaša* «nyom» SZIL. 78. | kP. *kit* SZIL. 78. kUfa *kit* PAAS. KSz. II. 126. kUr. *kitkəłš* *kidəš* «kézből kézbe» WICHM. 213. nyK. *kit* «kéz» RAM. 50. nyJar. *ki-D-lapa* «handfläche, flache hand» WICHM. FUF. VII. 42. ~ kCarM. *kət* id. PORK. 22. 53.

K. *i* ~ Ny. ?

13. kP. *šinžem* SZIL. 218. kM. kCar. *šinďžém*, kUr. *šinďžém* WICHM. FUF. VI. 24. «ül» ~ nyK. *šinďžem*, *šinďžem* id. RAM. 133. *šinžem* WICHM. FUF. VI. 24. nyJar. *šinďžem* id. WICHM. FUF. VI. 24. | kP. *šinža* GEN. 6. kUfa *šinž'a* PAAS. s-laute 34. kM. kCar. *šinďžá* kCar. *šinža* PORK. (M.) 52. (U.) 44. kUr. *šinďžá* WICHM. FUF. VI. 23. *šinďžá* WICHM. 223. «szem» ~ nyK. *šinďžá*, *šinďžá* id. RAM. 133. *šinžá* WICHM. FUF. VI. 23. nyJar. *šinďžá* id. FUF. VI. 23.

kP. kCar. kUr. *i* ~ Ny. ? ~ kCarM. *a*.

14. kP. *šinžem* GEN. 3. kM. kCar. *šinďžém* WICHM. FUF. VI. 23. kCarM. *ok šinžə* (tag. rag. 3. pers.) PORK. 53. kUr. *šinďžém* FUF. VI. 23. «tud» ~ nyK. *šinďžás*, *šinďžás* RAM. 133. *šinžem*, nyJar. *šinďžem* id. FUF. VI. 23. ~ kCarU. *ok šinžə* id. (tag. rag. 3. sz.) PORK. 35.

kP. *i* ~ Ny. ? ~ kCar. *a*.

15. kP. *šinər* «vászon» GEN. 17. ~ nyK. *manər* id. RAM. 79. ~ kCarU. *manər* id. PORK. 40. | kP. *kihəlam* «fölkél (fekvéséből)» SZIL. 77. ~ nyK. *kihə'lás* «fölebred», *kihə'tlás* «fölebreszt» RAM. 50. ~ kCarM. *kənele's* (3. pers.) PORK. 25. *kəne'lsə* (part.) PORK. 22. «fölkél» | kP. *kihət* «most» SZIL. 78. ~ nyK. *kihət* «nemsokára, mindjárt» RAM. 50. ~ kCarM. *kəzət* «most» PORK. 13.

A 12—15. alatt fölsorolt szók első szótagbeli hangzója nyilván szintén *i* volt.

K. *i* ~ Ny. *a*.

16. kP. *iləm* SZIL. 39. kCarN. *iləm* PORK. 10. kCarM. *ilə's* PORK. 2. kUr. *ilə* WICHM. 207. «él, lakik» ~ nyK. *ə'ləs* id. RAM. 20. | kP. *indeš* GEN. 57. *indeše* 58. kCar. *inde's* PORK. (U.) 18. (M.) 26. kUr. *indeš* WICHM. 230. «kilencez» ~ nyK. *əndekšə* id. RAM. 21. | kP. *izə*, *izəj* «nagybátya, testvérbátya» SZIL. 42. kCarM. *izə* «testvérbátya» PORK. 24. *izəj* id. PORK. 3. kUr. *izəš* (3. szem. birtokraggal) id. WICHM. 217. ~ nyK. *əzə* («zűjem», *əzəm* 1. szem. birt.-raggal) id. RAM. 22. | kP. *irem* «melegszik» SZIL. 41. ~ nyK. *ə'rəs* id. RAM. 21. | kP. *kihə* SZIL. 78. kCarN.

kisa PORK. 9. «pinty» ~ nyK. *kəsiä* id. RAM. 48. | kP. *ciše* SZIL. 32. kM. *tšvzi*, kMAZ. *tšvzi* WICHM. FUF. VI. 29. kCarM. *čvzo* PORK. 24. kUr. *tšizi* WICHM. 214. «csecs, tögy» ~ nyK. *tsəzə* id. RAM. 152.

kP. kUfa kM. kUr. *i* ~ kCar. *i*, *ə* ~ nyK. *ə*.

17. kP. *kiñe* «kender» GEN. 42. ~ kCarM. *kəñe* id. PORK. 24. 26. kCarU. *kənem* (acc. *n!*) PORK. 39. ~ nyK. *kəñe* id. RAM. 46. | kP. *kiške* GEN. 15. kUr. *kiškə* WICHM. 213. «kigyó» ~ kCarM. *kiška* id. PORK. 27. 30. *kəškə-βui-soja* «kragen mit muscheln besetzt» PORK. 52. ~ nyK. *kəška* «kigyó» RAM. 48. | kP. *kičkem* «lovat befog» SZIL. 76. kUr. *kiškälən* (frequ. hat. igenév) WICHM. 218. ~ kCarU. *kičke'm* id. PORK. 17. 40. kCarM. *kəčkem* id. PORK. 52. 5. 27. ~ nyK. *kəčkem*, *-äš* id. RAM. 48. | kP. *šide* «harag, gyűlölet» SZIL. 217. ~ kE. *šerde*, *širde* «harag» BUD. CserSz. 43. ~ nyK. *šəðə* id. RAM. 129. | kP. *šičš* GEN. 8. *šikš* GEN. 15. kUfa *šikš* PAAS. KSz. II. 127. kUr. *šikš* WICHM. 215. «füst» ~ kCarU. *šičš* PORK. 18. 19. *šičšəm* (acc.) PORK. 15. kCarM. *šəčš* id. PORK. 25. ~ nyK. *šəčš* id. RAM. 130. | kP. *šiste* GEN. 56. kUfa *šiste* PAAS. *s*-laute 112. kM. *šišta* WICHM. FUF. VI. 20. «viasz» ~ kCarU. *šəšta* id. PORK. 45. ~ nyK. *šəšta* id. RAM. 132.

K. *i* ~ nyK. *ə*.

18. kP. *šič* GEN. 7. kCar. *šič* PORK. (U.) 41, (M.) 39. kUr. *šičš* WICHM. 227. «öt» (adi.) ~ nyK. *βəts* id. RAM. 19.; kP. *šičət* id. (abs.) SZIL. 283. ~ nyK. *βəzəət* id. RAM. 19.

A nyK.-ban a *β* hatása alatt ment végbe a labializálódás.

kP. kUr. *i* ~ kCar. *i*, *ə* ~ nyK. *ə*.

19. kP. *šičkəž* «erős (szél)» GEN. 72. kUr. *šičšikiž* «vékony, keskeny» WICHM. 19. ~ kCarU. *šičkiž* id. PORK. 41. 44. kCarM. *šəčkəž* id. PORK. 45. 48. ~ nyK. *βətskəž* id. RAM. 19. | kP. *pičkemše* «sötét, sötétség» SZIL. 164. ~ kCarM. *pəčkeməš* «sötétség» PORK. 53. 57. kCarN. *pəčkeməšaldəš* (inf.) «besötétedik» PORK. 10. ~ nyK. *pəts* «teljesen bezárt; sötétség»; *pəts-ke'məš* «sötétség, sötét» RAM. 112.

Szintén az ajakhangú *p* és *β* után áll az *ə* hang.

K. *i, ə* ~ nyK. *ə*.

20. kP. *pižarem* SZIL. 166. *pəžarem* SZIL. 169. kUfa *pəžarem* PAAS. FUF. II. 187. kCarN. *pəžarne'n* (hat. igenév) PORK. 22. «nyom, sajtól» ~ nyK. *pəžəräs* id. RAM. 113. | kP. *pižle*, *pižle* SZIL. 166. kUfa *pəžlə* PAAS. FUF. II. 187. «sorbus aucuparia» kUr. *pižlě-γitskě* «vörösberkenye» WICHM. 207. ~ nyK. *pəžəə'lmä* «eberkirsche» RAM. 113.

A magánhangzó labializálódása a nyK.-ben itt is csak ajakhangú mássalhangzó után történt meg.

kP. *i* ~ nyK. *ü*.

21. kP. *piktem* «megfojt» SZIL. 164. kE. *piktem* id. BUD. CserSz. 70. ~ nyK. *püktäs* id. RAM. 107.

K. *ö* ~ Ny. *ö*.

22. kP. *jörem* «elalszik» SZIL. 57. kCarM. *d'öräktə* «oltsd el!» PORK. 23. kUr. *jöräktě* id. WICHM. 209. ~ nyK. *jöräs* «elalszik» RAM. 34. | kP. *jörem* «gördít», *jöram* «eldül» SZIL. 57. kCarM. *d'örle* (præt. 3. pers.) «földül» PORK. 22. ~ nyK. *jörem*, *-äs* «abwerfen» RAM. 34. | kP. *körjö* GEN. 56. kUfa *körjö* PAAS. KSz. II. 129. kCarU. *körjə* PORK. 43. kUr. *körjě* WICHM. 222. «belseje vminek» ~ nyK. *körjə* id. RAM. 58. | kP. *mör* «földi eper» GEN. 73. kM. *mör*, kUr. kCar. *mörə* «gartenerdbeere» WICHM. NYK. XXXVIII. 275. kCarM. *mörə* «földi eper» PORK. 46. ~ nyK. *mör* id.; «bogyó» RAM. 80. *mör*, nyJar. *mör* «bogyó» WICHM. NYK. XXXVIII. 275. | kP. *nörem*, *nörem* «ázik» SZIL. 138. kUr. *nöralnä* (frequ. præt. plur. 1. pers.) WICHM. 242. ~ nyK. *nöräs* id. RAM. 88. | kP. *nörjö* «porezogó» SZIL. 138. ~ nyK. *nörjə* id. RAM. 88. | kE. *öram* «csodálkozik» BUD. CserSz. 12. kCarM. *örän* (præt. 3. pers.) «megijed» PORK. 2. ~ nyK. *öräm*, *-äs* «zavarba jut. megzavarodik» RAM. 93. | kP. *ördem* «hízik» SZIL. 150. ~ nyK. *ördäm*, *-äs* id. RAM. 93. | kP. *ördəž* «oldal; félreeső, idegen» SZIL. 150. kCarN. *ördəžəna* «oldal-deszka» PORK. 11. kCarM. *ördəškərak* «kissé félre» PORK. 9. ~ nyK. *ördəž* «oldal»; *ördəž* «idegen, messziről való», *ördəštə* loc. *ördəškə* lat. RAM. 93. | kP. *örš* «bajusz» SZIL. 151. ~ nyK. *örəš* «pelyhedző bajusz; dér» RAM. 94. | kP. *ört* «lélek, bátorság» GEN. 68. ~ nyK. *ört* «ijedtség», *ört* *kəš* «kővé válik (az ijedt-

ségtől)» RAM. 93. | kP. *örtner* SZIL. 152. kCarU. *örtner* PORK. 44. «nyereg» ~ nyK. *örtner* id. RAM. 93. | kP. *pörš* «zuzmara (a fán)» SZIL. 174. kUr. *pörš* id. WICHM. 207. kE. *pöröš* id. Bud. CserSz. 74. ~ nyK. *pöršü'gšä* «reif» RAM. 104. | kP. *pörtem* «megfordít, kanyarít», *pörtam* «fordul, körüljár» SZIL. 174. ~ nyK. *pörtäs* «drehen, wenden» RAM. 104. | kP. *pörž* «az asszony v. a férj öcsese» SZIL. 174. kCarM. *pöräž* «a férj öcsese» PORK. 47. ~ nyK. *pöräž* «a férj öcsese (az asszonynál is fiatalabb)» RAM. 104. | kP. *pöčäs* «kransbeere» SZIL. 169. ~ nyK. *pöčšäž* «veres áfonya» RAM. 104. | kP. *sör* «szöglet, él» SZIL. 268. kM. *sör* «kante, seite» WICHM. FUF. VI. 21. kCarM. *sör* «széle vminek» PORK. 49. ~ nyK. *sör* «él, szöglet» RAM. 135. | kP. *sörem* «fölbont, följejt, lebeszél» SZIL. 228. kM. *sörém* «följejt», kCar. kUr. *sörém* id. WICHM. FUF. VI. 18. ~ nyK. nyJar. *sörém* id. WICHM. FUF. VI. 18. | kP. *sörtüö* SZIL. 229. [? *sörtüö* GEN. 7.], kUfa *sörtüö* PAAS. s-laute 26. kM. *sör'düö* WICHM. FUF. VI. 21. «arany» ~ nyK. *sörtüö* id. RAM. 136. | kP. *törrem* «szökik, ugrik» SZIL. 253. kCarU. *törren* (hat. igenév) id. PORK. 16. ~ nyK. *töräš, ä* id. RAM. 148.

K. ö ~ nyK. ü.

23. kP. *kö* «ki?» GEN. 63. kUr. *kö* id. WICHM. 208. kE. *kö* id. Bud. CserSz. 25. [kCar. *ke* id. PORK. (U.) 43. (M.) 3.] ~ nyK. *kü* «ki? (teljesen ismeretlenről)» RAM. 60. | kP. *lölpö* «égerfa» SZIL. 114. kCarM. *nörpə* «ismeretlen fa» PORK. 48. kE. *lörpö* «jegenyefenyő, pinus abies» Bud. CserSz. 91. ~ nyK. *lülpə* «égerfa» RAM. 72. | kP. *löttam* «emel», *löttam* «emelkedik» SZIL. 114. kCarU. *nöлта* «épít» (3. pers.) PORK. 38. kUr. *nöltten* (hat. igenév) WICHM. 243. ~ nyK. *lültem* «fölemel, föllállít», *lültäm, -äs* «fölemelkedik, fölegyenesedik» RAM. 72. | kP. *nöšmö* SZIL. 138. kCarM. *nöšmə* PORK. 8, 27. «mag» ~ nyK. *nüšmə* id. RAM. 88. | kP. *nöštalam* «gyúr» SZIL. 138. ~ nyK. *nüštaläm, -äs* «gyúr; fürdik» RAM. 88.

K. ö ~ nyK. ə.

24. kP. *möngö* «hátra való, nem egyenlő, hitványabb»; *mönges* «vissza, haza» SZIL. 126. kUr. *möngö* WICHM. 211. kCar. *mö'ngə* PORK. 9. «után» ~ nyK. *mə'ngə's* «zurück, wieder» RAM. 84.

kP. *ö* ~ nyK. *ə*.

25. kP. *šönžalam* «nyerít» GEN. 47. ~ nyK. *šänžaláš* id. RAM. 139.

K. *ü* ~ nyK. *e*.

26. kP. *küleş* SZIL. 96. kUr. *küleš* WICHM. 206. kCar. *küleš* PORK. 3. «kell, szükségés» ~ nyK. *ke'láš, -èš* id. RAM. 44.

K. *ü* ~ nyK. *i*.

27. kP. *šüdem* SZIL. 287. kCarU. *šüden* PORK. 28. «vezet» ~ nyK. *šüdəš* id. RAM. 14. | kCarU. *šüta* «istálló» PORK. 28. ~ nyK. *šitā* «kis istálló; szalmakunyhó» RAM. 14.

šüdem «vezet» *ü*-je, úgy látszik, a labialis mássalhangzó hatása folytán támadt. Vö. mdM. *veda-, vetə-,* mdE. *veda-, vit'i-* «führen, leiten, bringen» PAAS. FUF. VII. 11. | f. *vetää* «húz».

K. *ü* ~ Ny. *ü*.

28. kP. *šüdem* «vet (säen), szór» SZIL. 287. kUfa *šüdümö* (part. præt.) PAAS. KSz. II. 201. kCar. *üdaš* (inf.) PORK. (M.) 8. (U.) 39. kUr. *šüdaš* (inf.) WICHM. 206. «vet» ~ nyK. *üdem, -áš* id. RAM. 161. | kP. *jüam* SZIL. 59. kUfa *ida jüj* (tag. rag. imp. plur. 2. pers.), *jüjan* (hat. igenév) PAAS. KSz. II. 131. *jüjam* MNyh.³ 39. kCarU. *d'üeš* (3. pers.), kUr. *d'üaš* (inf.) WICHM. 233. «iszik» ~ nyK. *jüäm, -áš* RAM. 35. | kP. *jüštö* «hideg, hidegség» SZIL. 61. kCarU. *d'üštö* «hideg» PORK. 28. [TROICKIJ *ju gušto* SZIL. 61.] ~ nyK. *üštö* «hideg, fagyos» RAM. 161. | kP. *kü* GEN. 46. kUfa *küj* MNyh.³ 38. kCarM. *kü* PORK. 27. kUr. *kü* WICHM. 221. «kö» ~ nyK. *kü* id. RAM. 60. | kP. *küam* «megérik, megfő, megsül» SZIL. 92. kUfa *küjšö* («sütött») PAAS. KSz. II. 206. kCarM. *küeš* (3. pers.) PORK. 47. *küáš* (inf.) 56. «megfő, érik» kUr. *küšö* «érett» WICHM. 237. ~ nyK. *küäm, -eš, -áš* «megfő, megérik» RAM. 60. | kP. *küšö* «magas» GEN. 66. kCarN. *küšön* «fönt» PORK. 34. ~ nyK. *kükšö* «magas, hochgewachsen» RAM. 60. | kP. *küšöl* «fölső» GEN. 59. *küšan* «föl» SZIL. 101. *küškö* id. 102. *küšnö* «fönt» GEN. 64. kUfa *küšnö* «fönt» PAAS. KSz. II. 202. *küšöčan* «föülről» PAAS. KSz. II. 131. kCarM. *küšöl* «fölső» HÄM. 2. *küšnö* «fönt» PORK. 22. *küšöčan* «föülről» PORK. 32. kUr. *küšütš* «föülről» ~ nyK. *küšöl* RAM.

61. *küšän, küškə, küšnə, küša_ots* id. RAM. 60. | kP. *lüja* (3. pers.) GEN. 21. kCarU. *lüšəm* PORK. 38. kCarM. *lüšəm* (vagy *lišəm*) PORK. 45. kUr. *lüälän* (frequ. hat. igenév) WICHM. 231. kE. *lüe'm* BUD. CserSz. 91. «ló» ~ nyK. *lü'äs* id. RAM. 72. | kP. *lüdam* SZIL. 116. kCarM. *ot lüt* (tag. rag. 2. pers.) PORK. 1. «félni» kUr. *om lüðəktə* «nem ijesztelek» WICHM. 226. ~ nyK. *lüdäm, -äs* «félni» RAM. 72. | kP. *lüðö* SZIL. 117. kUfa *rüðö* NyK. XXXVIII. 192. «csapda» ~ nyK. *lüðə* id. RAM. 72. | kP. *mü* SZIL. 127. kCarU. *mü* PORK. 43. «méz» ~ nyK. *mü* id. RAM. 81. | kP. *müks* GEN. 59. *müxs* SZIL. 128. kUfa *müks* PAAS. KSz. II. 129. kCarU. *müks* PORK. 16. *müxs* 35. kCarM. *mü'γəs* 26. kUr. *müks* WICHM. 219. «méh» ~ nyK. *mü'ks* id. RAM. 81. | kP. *pü* GEN. 178. kCarM. *pü* PORK. 24. kUr. *pü* WICHM. 213. «fog» ~ nyK. *pü* id. RAM. 107. | kP. *püxs* «dió» SZIL. 180. kCarM. *pü'γəs* «mogyoró» PORK. 25. 54. kUr. *püks* id. WICHM. 225. ~ nyK. *püks* id. RAM. 107. | kP. *püktem* «kotlik» SZIL. 181. ~ nyK. *püktem* id. RAM. 107. | kP. *püžβüt* «izzadság» (*βüt* «víz») SZIL. 187. ~ nyK. *püžβə_t* id. RAM. 107. | kP. *šü* SZIL. 230. kUfa *šüj* PAAS. s-laute 37. kM. *šüi* WICHM. FUF. VI. 21. kE. *šü, šüja* (TROICKI) s-laute 37. «nyak», kUr. *šüetəm* «nyakadat» WICHM. 236. ~ nyK. *šü* «nyak» RAM. 138. | kP. *šü* SZIL. 230. kUfa *šüj* PAAS. s-laute 53. kM. *šüi* WICHM. FUF. VI. 21. «szén», kCarU. *šü* «a fáklya hamva» PORK. 27. ~ nyK. *šü* «szén» RAM. 138. | kP. *šü* SZIL. 231. kUfa *šü, šüj* PAAS. s-laute 15. kM. *šüi*, kUr. kCar. *šü* WICHM. FUF. VI. 18. «genyedtség» ~ nyK. *šü* id. RAM. 138. *šü* (WICHM.), nyJar. *šü* id. WICHM. FUF. VI. 18. — kP. *šüam, šüjam* «genyed, rothad» SZIL. 231. kCarM. *ok šü* «nem rothad» PORK. 23. 8. ~ nyK. *šü'äs, šü'ès* «genyed» RAM. 135. | kP. *šüaltem* «mosogat, öblöget» SZIL. 231. kUr. *šüalten* «öblögetve» WICHM. 241. ~ nyK. *šü'ältäs* «öblöget, leöblít» RAM. 138. | kP. *šüdem* SZIL. 232. kCarM. *šüde'n* (hat. igenév) PORK. 2. «parancsol» ~ nyK. *šü'däs* id. RAM. 138. | kP. *šüðö* GEN. 48. kM. *šü'də* WICHM. FUF. VI. 21. kCarM. *šü'də* PORK. 26. kUr. *šü'də* WICHM. 212. «száz» ~ nyK. *šü'də* id. RAM. 138. | kP. *šüm* GEN. 78. kCarM. *šüm* PORK. 25. 31. kUr. *šüm* WICHM. 241. «szív» ~ nyK. *šüm* id. RAM. 138. | kP. *tüž* GEN. 57. kCarU. *tüž* PORK. 16. «terhes» ~ nyK. *tüž* id. RAM. 155. | kP. *cüktem* (és *čiktem*) SZIL. 28. «meggyújt» kM. *tšüktəm* id. WICHM. FUF. VI. 29. ~ nyK.

tšü·ktäs id. RAM. 158. *tšü·ktém* id. WICHM. FUF. VI. 29. | kP. *čüčam* SZIL. 27. kM. *tšü·tšá·m* WICHM. FUF. VI. 28. «bezár» ~ nyK. *tšütsám*, -*äs* id. RAM. 158. *tšü·tšám* id. WICHM. FUF. VI. 28. | kM. *tšütské·m*, kMAZ. *tšütské·m*, kUr. kCar. *tšütské·m* «auf einer stelle, mit den achseln zuckend, tanzen»; kCar. még «hockend od. kauern d. hüpfen» WICHM. FUF. VI. 36. ~ nyJar. *tsütském* «mit den achseln zucken» WICHM. FUF. VI. 36. | kP. *ü* «vaj» SZIL. 266. kUfa *üjan* «vajas» PAAS. KSz. II. 124. kCarM. *ü* «vaj» PORK. 24. kUr. *ü* id. WICHM. 208. ~ nyK. *ü* id. RAM. 161. | kP. *ülöl* «alul levő» GEN. 59. *ülkő* (lat.) GEN. 16. kUfa *ülčän* (abl.) PAAS. KSz. II. 131. kUr. *ülütš* (abl.) WICHM. 208. ~ nyK. *ül-* «unter, unten»; *ülkə* (lat.), *ülnə* (loc.), *ülts*, *ültsən* (abl.) RAM. 161. | kP. *üp* SZIL. 271. kCarM. *üp* PORK. 24. kUr. *üp* WICHM. 216. «haj» ~ nyK. *üp* id. RAM. 161. | kP. *üps*, *üβš*, *üφš* SZIL. 271. kCarU. *üβš* PORK. 39. «illat» ~ nyK. *üps* id. RAM. 161. | kP. *üs* «bunkó» SZIL. 273. ~ nyK. *üs* «ein (runder) schlängel, klotz; mangelholz» RAM. 161. | kP. *üzam* SZIL. 275. kCarM. *üžeš* PORK. 2. «hív, meghív» ~ nyK. *üzám*, -*äs* id. RAM. 161.

Nem mindenütt eredeti a labialis hang. Megelőző ajakhangú mássalhangzó folytán jött létre ebben: cser. *βüdem*, *üdem* «vet»; vö. mdM. *vidəms* id. PAAS. ML. 35. | m. *vet* || cser. *ü* «vaj» *üjan* «vajas» ~ md. *vaj*, *voj* | zürj. *viž* | votj. *vej* | f. *voi* MNyh³. — A vocalis után eredetileg labiális mássalhangzó állt: cser. *kü*, *küj* «kö» ~ md. *kevé* PAAS. ML. 35. | f. *kivi* id. Úgy látszik, a nagyrészt már lekopott tövégi *j* is ily hatású volt, a mely néha szintén labialis eredetű (vö. *kü*, *küj*), pl. cser. *pü* «fog» ~ md. *pej*, *pej*, *pev* PAAS. ML. 35. | f. *pii* | votj. *piñ* id. WICHM. VVok. 25. || cser. *sü*, *süj* «nyak» ~ mdE. *šivē*, *šivā*, M. *šivā* PAAS. s-laute 37. | osztj. *sābət*, *sābal* KARJ. OL. 2. | vog. *sip*, *šip* MUNK. SZIL. || cser. *sü* «genyedtség» ~ md. *sij*, *si* PAAS. ML. 68. | m. ev.

K., nyK. *ü* ~ kCar. *ö*.

29. kP. *šüm* SZIL. 235. kUfa *šüm* PAAS. s-laute 35. kM. kUr. *šüm*, nyK. *ko·l·šüm* [nyJar. *ko·l·šüm*] «halpikkely» WICHM. FUF. VI. 24. ~ kCar. *šöm* és *šüm* id. WICHM. FUF. VI. 24. | kP. *šün* SZIL. 236. kUr. *šün*, kM. *šün*, nyK. nyJar. *šün* WICHM. FUF. VI. 18. «ín» ~ kCar. *šön* id. WICHM. FUF. VI. 18.

K. ü ~ nyK. u.

30. kP. *küzem* GEN. 4. kCar. *küzem* PORK. 46. kUr. *küzə* WICHM. 208. «fölmegy, fölmászik» ~ nyK. *ku'zaš* id. RAM. 59. (vö. md. *kužems* «hinaufsteigen» PAAS. ML. 26.) | kP. *püçö* SZIL. 179. kUfa *pü'şşö* PAAS. FUF. VII. 9. [kCar. *pi'çö* PORK. 6.] «rén-szarvas» ~ nyK. *put'sšö* id. RAM. 107. (vö. még kP. *šüam*, *šüjam* SZIL. 231. kCar. *šün* (præt.) PORK. 8. *ok šü* (tag. rag.) PORK. 23. nyK. *šü'äs*, *-əs* RAM. 135. «genyed, rothad» ~ kCar. *šuum* PORK. 51. nyK. *šuum* RAM. 136. «gähren».)

K. ü ~ nyK. u.

31. kP. *jük* GEN. 17. kUr. *d'ük* WICHM. 214. kCar. *jük* PORK. 9. «hang, kiáltás, zaj» ~ nyK. *juuk* «stimme, gesangweise» RAM. 34. | kP. *jür* GEN. 72. kUr. *d'ür* WICHM. 206. kCar. *d'ür* PORK. (U.) 35. (N.) 19. «esó» ~ nyK. *ju'ur* id. RAM. 34.

Az *u* hang az előző *j* hatása alatt jött létre.

K. ü ~ Ny. ə.

32. kP. *kür*, *kür* «vastag hársfaháncs» SZIL. 99. kCar. *kür* «hársfaháncs» PORK. 28. ~ nyK. *kər* id. RAM. 4. | kP. *kürthö* GEN. 15. kCarM. *kür'thə* PORK. 27. kUr. *kür'dnē* WICHM. 212. «vas» ~ nyK. *kərt'nē* és *kərt'hi* (elavult) id. RAM. 47. | kP. *küžrö* SZIL. 104. kCarM. *küžra* PORK. 45. «vastag» ~ nyK. *kəžra* id. RAM. 49. | kP. *nüškö* «tompá» SZIL. 140. ~ nyK. *nəškə* id. RAM. 87. | kP. *nüžam* «vakar» SZIL. 140. ~ nyK. *nəžəm*, *-äs* «vakar, borotvál» RAM. 87. *nü'zäs* id. RAM. 89. | kP. *šüðər* «orsó, tengely» SZIL. 232. kCar. *šüðər* «orsó» PORK. (U.) 41. (M.) 26. kUr. *šüðər* id. WICHM. 213. ~ nyK. *šəðər* id. RAM. 129. | kP. *šüðəs* «abrincs» GEN. 48. kUfa *šüðəs* «karika, abroncs, koszorú» PAAS. s-laute 45. kM. *šü'ðəš* «abrincs» WICHM. FUF. VI. 21. kCarM. *šüðə-š üðəšan* «százabrincsú» PORK. 26. kE. *šüdtükš* «abrincs» BUD. CserSz. 50. ~ nyK. *šəðəs* id. RAM. 130. | kP. *šüjərem*, *šüjərem* «fon; húz, vonszol» SZIL. 23. kCarU. *šüjə're'n* (hat. igenév) «vonszol» PORK. 29. ~ nyK. *šəðə'rem*, *-äs* «fon»; *šəðərkä'läs* «die füsse schleppen, schürfend gehen» RAM. 130. | kP. *šükem* «taszít» SZIL. 233. ~ nyK. *šəkäs* «taszít, tol» RAM. 130. | kP. *šülö* SZIL. 235. kUfa *šülö* PAAS. s-laute 19. kM. *šü'lo*, kUr. kCar. *šü'lö* WICHM. FUF. VI. 18. kCarM. *šülə* PORK. 6. »öl; faden, klafter»

~ nyK. *šal* id. RAM. 130. (WICHM.) FUF. VI. 18. [nyJar. *šū'ln* id. WICHM. FUF. VI. 18.] | kP. *šürjö* «arcz» SZIL. 237. kUr. *šürrem* (1. sz. birtokraggal) WICHM. 241. ~ nyK. *šərrə* id. RAM. 131. | kM. *šürro* «wald auf einer anhöhe, bergwald» WICHM. FUF. VI. 21. ~ nyK. *šərrə* «erdő» RAM. 130. | kP. *šürtö* «czérna, fonál; drót» SZIL. 237. kCarM. *šürde* «gedreht» PORK. 27. ~ nyK. *šərtə* «fonál, czérna» RAM. 131. | kP. *šüškam* «töm, betöm» SZIL. 238. kM. *šüškäm* «hineinstopfen» WICHM. FUF. VI. 21. kCarM. *šüšken* (hat. igenév) id. PORK. 6. *šüsmə ü* «köpült vaj» PORK. 51. ~ nyK. *šəškäs* «benyom, betol» RAM. 131. | kP. *šüškəlam* «vág (állatot)» SZIL. 238. ~ nyK. *šəškə'läs* «umbringen, abschlachten, abstechen» RAM. 132. | kP. *türbö* SZIL. 264. kCarM. *türbə* PORK. 45. «ajak» ~ nyK. *tərbə* id. RAM. 145. | kP. *türbənjam* «prüsszög» SZIL. 264. ~ nyK. *tərbən'dzäs* id. RAM. 145. | kP. *türedam* «vág, arat, nyír, borotvál» SZIL. 263. ~ nyK. *t're-däs* id. RAM. 145. | kM. *tšü'tšo*, kUr. *tšü'tšə*, *tü'tšə*, kCar. *tšü'tšü* «nagybátya, az anya testvére» ~ nyK. *tšə'tšə* id. nyJar. *tšə'tšə* id. FUF. VI. 32. | kP. *üðər* GEN. 14. kCar. *üðər* PORK. (M.) 2. (U.) 44. kUr. *üðər* WICHM. 208. «leány» ~ nyK. *əðər* id. RAM. 20. — kCarM. *üðəramas* PORK. 58. kUr. *üðəramas* WICHM. 208. «asszony» ~ nyK. *əðəramäs* id. RAM. 20. | kP. *ülöl* «alul levő» GEN. 59. kUfa *üləčən* «alulról» PAAS. KSz. II. 131. kUr. *ülülts* id. WICHM. 208. ~ nyK. *əβäl* «alsó», *əβälənə* (loc.), *əβälkə* (lat.), *əβäts*, *əβätsən* (abl.) RAM. 20. [Vö. nyK. *ül-* «unter, unten»; *ülkə* (lat.), *ülnə* (loc.), *ülts*, *ültsən* (abl.) RAM. 161.] | kP. *üstö* SZIL. 274. kCarM. *üstə* PORK. 27. kUr. *üstəm* (1. sz. birtokraggal) WICHM. 229. «öv» ~ nyK. *əštə* id. RAM. 22.

K. ü ~ Ny. ə.

33. kP. *βüdəlam* «begöngyöl, fölteker» SZIL. 287. ~ nyK. *βə'ə'öläs* «einhüllen, einwickeln» RAM. 18. | kP. *βür*, *βür* SZIL. 288. kUfa *βür* PAAS. KSz. II. 127. kM. *βür*, kUr. kCar. *βür* WICHM. FUF. VI. 18. kCar. *βür* PORK. (M.) 7. (U.) 29. «vér» ~ nyK. *βə'r* id. RAM. 18. nyJar. *βnr* id. WICHM. FUF. VI. 18. | kP. *βüt* GEN. 2. *βüč* GEN. 58. [*βič* GEN. 4.], kCar. *βüt* PORK. (M.) 25. (U.) 28. kUr. *βüt* WICHM. 206. «víz» ~ nyK. *βə't* id. RAM. 18. | kE. *lüβäl* «alj, fenék» BUD. CserSz. 92. ~ nyK. *lə'βäl* «unter, unten»; *lə'βälənə* «alatt», *lə'βäkə* «alá», *lə'βäts* «alól»

RAM. 74. | kP. *lüm* SZIL. 117. kUfa *lüm* PAAS. KSz. II. 206. «név» ~ nyK. *ləm* id. RAM. 74. | kP. *mündər* «messze» SZIL. 129. kCarU. *mü'ndər* id. PORK. Aik. III. 122. kUr. *mündür* id. WICHM. 221. ~ nyK. *mə'ndər* id. RAM. 84. | kP. *müšker* GEN. 26. kCarM. *müšker* PORK. 26. kUr. *müšker* WICHM. 213. «has» ~ nyK. *məšker* id. RAM. 84. | kP. *pünžö* GEN. 40. kCar. *pünžö* PORK. (M.) 26. (U.) 27. kUr. *pünžö* WICHM. 216. «fenyő» ~ nyK. *pə'ndžə* «horst, hain, dichter hügel mit jungen fichte» RAM. 111. | kP. *rümbalyem* «szürkül, sötétedik» SZIL. 191. ~ nyK. *rə'm* «szürkület», *rə'mä'lyə* «szürkület; szürkülő», *rə'mäl-ryäs* «szürkül» RAM. 115. | kP. *šüβö* «áldozatra szánt darab, kenyér v. hús» GEN. 61. ~ nyK. *šə'βä* «los; anteil (im spiele)» RAM. 140. | kP. *šüβal-βüt* SZIL. 239. kM. *šü'βal-βüt* WICHM. FUF. VI. 21. «nyál» ~ nyK. *šə'βal*, *šə'βə'lyə't* id. RAM. 140. — kP. *šüβedem*, *šüβalam* «köp» SZIL. 239. kUfa *šüβedem*, *šüβalam* id. *šüβaltəs* «köpés» PAAS. s-laute 33. ~ nyK. *šə'βem*, -*äs* «speien, spucken»; *šə'βe'däs* «spucken; in zwischenräumen regnen» RAM. 140.

A labialis hang részben a környező ajakhangú consonans miatt: cser. *βür*, *βər* «vér» ~ md. *vér*, *vär* | votj. *vér*, *vir* WICHM. VVok. 54. || cser. *βüt*, *βət* (de *βič* is) «víz» ~ md. *väd*, *ved* PAAS. ML. 73. | f. *vesi* || cser. *šüβal*, *šə'βal* «nyál» ~ m. *šelje*, *šəlgä*, *sälgä* id. PAAS. s-laute 33.

K. ü ~ nyK. ä.

34. kCar. *pünžalam* «kinyom» PORK. 16. ~ nyK. *pən'dza'las* «festbinden, anspannen, drall drehen, trocken drehen (wäsche)» RAM. 108. | kP. *püškalam* «szúr (rovar)» SZIL. 186. kCar. *ši oksam* *püškelen* «mit silbermünzen verziert» PORK. 40. ~ nyK. *pə's-käläs* «beissen, stechen»; *pəškäl* «stich beim brodieren» RAM. 110. | kP. *šüč* SZIL. 232. kUfa *šüč* PAAS. s-laute 14. kM. kCar. *šüts* WICHM. FUF. VI. 23. «korom» ~ nyK. *səts*, *šəts*, nyJar. *šəts* id. WICHM. FUF. VI. 23.

K. ü ~ Ny. ē (ə).

35. kP. *jülem*, *jülem* SZIL. 60. kM. *jü'lä*, kCar. *d'ü'lä* WICHM. FUF. VII. 53. *d'ülas* PORK. 44. [*d'ula* (!) PORK. 42.] kUr. *d'üla's* (inf.) WICHM. FUF. VI. 36. *d'ülä* (3. pers.) WICHM. 214.

«ég» ~ nyK. *ĩđ'laš* RAM. 31. nyK. nyJar. *jđ'là* WICHM. FUF. VII. 53. «ég, meggyulad» | kP. *jüt* GEN. 72. kUfa *jüđäđäm* (2. sz. birt.-rag+acc.) PAAS. KSz. II. kCarN. *jüt* PORK. 11. kCarM. *đ'üt* PORK. 47. «éj» kUr. *đ'üt* «észak» ~ nyK. *ĩđt* «éj» RAM. 31.

K. ü ~ Ny. ı.

36. kP. *küć* «köröm» SZIL. 93. kUfa *küćan* «mit hufen» PAAS. KSz. II. 124. kUr. *küťš* «karom» WICHM. 206. ~ nyK. *küťš* «köröm, karom» RAM. 50. | kP. *küćem* «kér, koldul» SZIL. 93. kCarM. *küćemə* «eingeladen» PORK. 21. ~ nyK. *küťšem*, -*áš* «begehren, fragen»; *küťšo'zə* «koldus» RAM. 50. *kəťšo'zə* id. RAM. 48. | kP. *tüŋ* «tövég, kezdet» SZIL. 261. kCarM. *tüŋ* «wurzel-seite» PORK. 8. ~ nyK. *tüŋ* «a törzs alsó része» RAM. 146. | kP. *tüŋaləš* (3. pers.) GEN. 3. kCarN. *tüŋalət* (plur. 3. pers.) PORK. 11. kUr. *tüŋaləš* WICHM. 207. «kezd» ~ nyK. *tüŋgäləm*, -*áš* id. RAM. 147. | kP. *čüŋgem* «csíp, mar (kigyó)» SZIL. 29. kM. *tšüŋ-gə'm*, kCar. *tšüŋgalə'm*, kUr. *tšüŋgə'm* id. WICHM. FUF. VI. 32. ~ nyK. *tšüŋgáš* «picken, stechen» RAM. 158. *tšüŋgəm* «csíp, mar (kigyó)» nyJar. *tšüŋgəm* WICHM. FUF. VI. 32.

K. a (á) ~ Ny. a.

37. kCarU. *baštar* «jávör» PORK. 34. 47. kUr. *baštar-je,tšđ* «hótalp» WICHM. 226. ~ nyK. *baštar* «jávör» RAM. 10. | kCarU. *kangə* «sovány» PORK. 16. ~ nyK. *kangə* (ritka) «hart, steif, dicht» RAM. 38. | kM. kUr. kCar. *lap* «alacsony (asztal, szék, ház)» ~ nyK. nyJar. *lap* id. nyJar. még: «niederung» WICHM. FUF. VII. 42. | kP. *manam* «mond, szól» SZIL. 120. kUfa *manən* (hat. igenév) PAAS. KSz. II. 125. kUr. *ida man* (tag. rag. imp. plur. 2. pers.) WICHM. 209. id. ~ nyK. *manam*, -*áš* id. RAM. 76. | kP. *mardež* GEN. 59. kUfa *mardež* PAAS. KSz. II. 35. kCar. *mardež* PORK. (M.) 1. (U.) 15. kUr. *mardež* WICHM. 20. «szél, wind» ~ nyK. *ma'rdež* id. RAM. 77. | kP. *paškar* «schraube(?) oder unterlage, stall(?) für die saiten eines musikinstrumente» GEN. «szegek, melyekre a húrokat fölcavarják» Bud. CserSz. 68. «toboz, gyűjtőskatulya» (ТРОИЦКИ) SZIL. 159. kCarM. *peške-paška'r* «hordócsap» PORK. 27. ~ nyK. *paška'r* «klinke; wirbel (der violine u. der gusli)» RAM. 97. | kP. *pačas* «réteg, emelet» SZIL. 155. kCarM. *šüđə-β a č a š a'n* «százréttli» PORK. 27. kUr. *ik*

pa. tsás «egyszer» WICHM. 207. ~ nyK. *pašás* «mal, reihe, ordnung; lager» RAM. 97. | kP. *šaryenze* «nisse» SZIL. 212. kUfa *šaryinze* id. PAAS. s-laute 40. ~ nyK. *šarye'ne* «nisse, eier der läuse» RAM. 127. | kM. kCar. kUr. *taptem* «hämmern, schmieden (bes. äxte, sensen); nieten» ~ nyK. *taptem* id. WICHM. FUF. VII. 44. | kM. *tsárja'*, kMAZ. *tsárja'*, kUr. kCar. *tsárja'* «durchdringend, scharf (stimme, augen)» WICHM. FUF. VI. 34. ~ nyK. *tsar'ra* id. WICHM. FUF. VI. 34. *tsar'ra* «hell, durchdringend» RAM. 34. | kP. *časka* «nyír» GEN. 34. *časkar* «nyires» GEN. 77. kM. *tsáska'* «reisig», *tsáskar* id. «reisehaufe», kMAZ. *tsáska'* «reisig», *tsáska'r* id. «reisehaufe» WICHM. FUF. VI. 34. ~ nyK. *tsa'skër* «reis, reisig» RAM. 150. | kP. *čatkata* «rossz, kegyetlen» SZIL. 18. kM. *tsatkata'*, kMAZ. *tsatkata'* «accurat, genau, dicht u. gut gemacht (kleider, schuhe, pferdegeschirr)» WICHM. FUF. VI. 29. ~ nyK. *tsa'tkøn* «erdei szellem» RAM. 150. | kMAZ. *tsáz'ra'* «scharf, herb, sauer (von der bodenbeschaffenheit)», kUr. *tsáz'ra'*, *tsáz'rata* «heiter (stimme)» WICHM. FUF. VI. 34. ~ nyK. *tsaz'arta* «erős, keserű» RAM. 150. *tsaz'*, *tsaz'rata* «scharf, herb, bitter» WICHM. FUF. VI. 34.

Föltünő megőrzése az *a* hangnak mindkét nyelvjárásban. A nyugatiban különben *ä* lett.

K. *a* ~ Ny. *ä*.

38. kP. *ašnem* «tart, táplál» SZIL. 12. kCarM. *ašnena* (plur. 1. pers.) PORK. ~ nyK. *äsnäs* «öriz, ápol» RAM. 8. | kP. *aca* GEN. 27. voc. *acaj* GEN. 4. kCar. *a'tša* HÄM. 10. *aca* PORK. 21. kE. *ata* CserGr. NyK. VI. 196. «atya» ~ nyK. *ätä* id. voc. *äti* RAM. 8. | kP. *ate* GEN. 59. kUr. *ätə* WICHM. 241. «edény» ~ nyK. *ätə* id. RAM. 8. | kP. *βaja* «hosszú szőr az állatbőrön, gubancz» GEN. 66. ~ nyK. *βäjä* «verbrämung mit lämmerfell» RAM. 12. | kCarM. *βa'γəs* PORK. 27. kCarU. *βa'γs* PORK. 19. kUr. *βak's* WICHM. 217. «malom» ~ nyK. *βäk's* id. RAM. 12. | kP. *βa'γšam*, *βakšam* «kiterít, pallóz» SZIL. 277. kUr. *βak'sən* (hat. igenév) «kiterít» WICHM. 240. ~ nyK. *βäk'säm*, -äs «kiterít, pallóz» RAM. 12. | kP. -bal, -βal «oldal, fél»: *tembal* «ez az oldal», *tumbal* «az az oldal», *ümbal* «fölső rész», *tüžβal* «külső oldal», *kečəβal* «dél» SZIL. 277. kUr. *kə'tšəβal* «dél» WICHM. 206. *məlandə βal nə* «föld fölött» WICHM. 207. ~ nyK. -βäl

csak összetételekben: *alβäl* «alsó rész» RAM. 20. *l^oβäl* id. RAM. 74. *ketsβäl* «dél» RAM. 12. | kP. *βayem* «leleskedik, figyel, örködik» SZIL. 277. ~ nyK. *βä'ngäs* «leleskedik, kémkedik» RAM. 12. | kE. *βapsš, βaβš* «háló» (TROICKIJ) SZIL. 276. ~ nyK. *βäp^oš* id. RAM. 12. | kP. *βara* GEN. 69. kÜR. *βara* WICHM. 215. «rúd, pózna» ~ nyK. *βärä* id. RAM. 12. | kP. *βarasš* «sólyom» GEN. 5. kCarM. *βarasš* «ölyv, héja» PORK. 23. kE. *βa'raksš* «héja» BUD. CserSz. ~ nyK. *βärüs* «héja» RAM. 12. | kP. *βaš* «szemközt, ellenében» GEN. 57. kCarM. *βaš-omsa* «doppeltüre» PORK. 26. kÜR. *βaš* «szembe» WICHM. 208. ~ nyK. *βäs* «szemben, átellenben» RAM. 12. | kCarU. 20. *βaša'k* «maradék» ~ nyK. *βäsük* (elavult) id. RAM. 13. | kP. *βate* GEN. 14. kCar. *βatə* PORK. (M.) 2. (U.) 29. kÜR. *βätə* WICHM. 210. «asszony, feleség» ~ nyK. *βätə* «asszony» RAM. 13. | kP. *jakte* «mindennemű szálfa (fenyő, nyír)» SZIL. 46. kCarM. *d'akter* «szálfaerdő» PORK. 45. kÜR. *jaktə* «erdei fenyő» WICHM. 224. ~ nyK. *iäktə* «fenyő», *iä'kter* «fenyves» RAM. 29. | kCarM. *jangar* «redves (fa)» PORK. 26. ~ nyK. *jängär* id. RAM. 29. | kP. *üp-jarəm* «hajfűrt» GEN. 3. ~ nyK. *iärəm* «szalma», *üpiärəm* «haj» RAM. 29. | kCarM. *-kanə* «szor» PORK. 21. kÜR. *kandaš-kanə* «nyolcezszor» WICHM. 232. *kum-γana* «háromszor» WICHM. 219. ~ nyK. *kəmgänük* «háromszor», *ləγänük* «tízszer» RAM. 42. | kP. *kandaše* GEN. 49. kCarM. *kandaš* PORK. 26. kÜR. *kandaš* WICHM. 223. «nyolcz» ~ nyK. *kändä'kšə* id. RAM. 42. | kP. *kanəl* «nyugodt, csendes» SZIL. 67. ~ nyK. *känəl* «bequem, bequemlichkeit» RAM. 42. | kP. *kap* SZIL. 67. kCarM. *kap* PORK. 45. «test» ~ nyK. *küp* id. RAM. 42. | kP. *naləm* «vesz, megvesz, elfogad» SZIL. 132. kUfa *nal* (imp. sing. 2. pers.) PAAS. KSz. II. 126. kCarM. *naleš* (3. pers.) PORK. 25. kÜR. *naləš* (inf.) WICHM. 232. «vesz» ~ nyK. *näləm, -äš* «vesz, vásárol» RAM. 86. — kP. *nan'kajem* (< *nalən kajem*) «elvisz, elvezet» SZIL. 133. kCarU. *nangaja'* (3. pers.) PORK. 29. [kCarM. *nangajna* plur. 1. pers. PORK. 48.], kÜR. *nangajnä* (plur. 1. pers.) id. WICHM. 230. ~ nyK. *nänge'äs* (< *näləŋ + geäs*) id. RAM. 86. | kP. *-nare, -nar* «-nyi» SZIL. 133. ~ nyK. *närək* id.; *i(k) närək* «ép anyyi», *tənärək* «annyi» RAM. 86. | kP. *parak* «női szeméremtest» SZIL. 158. ~ nyK. *pärək* id. RAM. 98. | kP. *paša* «munka» SZIL. 159. ~ nyK. *päsü* «arbeit, besorgung» RAM. 99. | kP. *šajek-šünzan* «kancsal» (RINGW.) SZIL. 209. ~ nyK. *šäi'k, šäi'k-šm'dzän* id.

RAM. 128. | kP. *šarange* SZIL. 212. kUfa *šaranye*, *šartno* PAAS. s-laute 106. kCarU. *šarangažo* (3. szem. birt.-raggal) PORK. 34. «füzfa» ~ nyK. *šartne* id. RAM. 129. | kP. *taše* «kütgém» SZIL. 244. kCarM. *tašə* «küt» PORK. 26. ~ nyK. *tä·βə*, «brunnenschwengel» RAM. 143. | kE. *čar* «vékony, ilia» BUD. CserSz. 38. ~ nyK. *tsär* «der seitenteil der weichen; der teil des weichen leibes, der sich an den beiden seiten zwischen der letzten (untersten) rippe und den hüftbein befindet» WICHM. FUF. VI. 34. | kM. *tšáza*, kMAz. *tšáza*, kUr. *tšaza*, kCar. *tšá.tšá* «kinderspielzeug, hübsches spielzeug; nett, hübsch» ~ nyK. nyJar. *tsä·tsä* id. WICHM. FUF. VI. 34.

A k. nyelvjárásokban maradt meg az eredeti hang. A csuvasból átvett szók is már átmentek e hangváltozásra (pl. kP. *šašem* GEN. 212. nyK. *šäšem* RAM. 127. «hint, szór» < cs. *sap* id. PAAS. CsuvSz. 114.

K. o ~ Ny. a.

39. kP. *šodar* «tögy» GEN. 24. ~ nyK. *šadār* id. RAM. 9. | kP. *šodo* «este», *šotno* «tegnap este» SZIL. 276. ~ nyK. *ša·dä*, *šartnə* id. RAM. 9. | kE. *šoktam* «megnyes, meghámoz» BUD. CserSz. 80. ~ nyK. *ša·ktäm*, -*äs* «schälen, die rinde von den bäumen nehmen» RAM. 9. | kP. *šolem* SZIL. 284. kCar. *šolaš* (inf.) PORK. (U.) 23. (M.) 24. kUr. *šolem* WICHM. 216. «leereszkedik, leszáll» ~ nyK. *ša·lem*, -*aš* «sich hinunterfallen lassen» RAM. 9. | kP. *šoljədo* «világos, világosság» SZIL. 285. kCarM. *šoljədə* «világos» PORK. 53. ~ nyK. *ša·lyədə* (elavult) «fehér» RAM. 9. — kP. *šoljaltam* «világít, fénylik» SZIL. 285. kCarM. *šoljaldeš* (3. pers.) «villámlik» PORK. 56. kUr. *šoljalteš* «ragyog» WICHM. 231. ~ nyK. *ša·lyaltaš* (elavult, csak választékos beszédben) «kivilágosodik» RAM. 9. | kP. *šondo* «szál, bot, bokor» SZIL. 285. kCarM. *kənžəla·βo·ndə* «orsó» PORK. 25. *šondə* «szár, bokor» PORK. 47. kUr. *tošar·šondə* «fejszenyél» WICHM. 245. ~ nyK. *pa·ndə* «bot; bokor» RAM. 95. | kP. *šonžem* «átkel a vízen» SZIL. 285. kCarM. *šonžaš* (inf.) id. PORK. 23. kCarM. *šonžə* «átkelés» PORK. 21. kUr. *šondžəlaš* (frequ. inf.) «átmegy» WICHM. 244. ~ nyK. *šan·džəš* «über einen fluss gehen u. fahren» RAM. 10. | kP. *šošt* «keresztül, át» SZIL. 285. kUr. *šošt* id. WICHM. 223. ~ nyK. *šašt* id. RAM. 10. | kP. *šaštareš* «elébe; ellen» SZIL. 286. ~

nyK. *βašta'rēs* id. RAM. 10. | kP. *βoštār* «vessző» SZIL. 286. *üster-βoštār* «seprű» SZIL. 274. kCarM. *βoštār* «ág» PORK. 24. *üster-r-βoštār* «seprű» PORK. 26. ~ nyK. *βaštār* «seprű; ág, galy» RAM. 11. | kP. *βot* «feszés kötél», *engeremse β.* «garn (nicht gewebe) der spinne» SZIL. 286. ~ nyK. *βat* «fonál, kötél» RAM. 11. | kP. *βožam*, *βožjam* «niederfallen, sich niederlegen, haften, anschlagen; geraten, kommen» SZIL. 286. kCarM. *βoze's* (3. pers.) «lefekszik» PORK. 25. kUr. *βožeš* id. WICHM. 208. ~ nyK. *βazam*, *-as* «esik, le hull, lefekszik; lenyugszik (a nap)» RAM. 11. | kP. *βož* «gyökér, ág, fog» SZIL. 286. kUfa *βoššam* (3. sz. birt.-rag + acc.) PAAS. KSz. II. 201. kCarM. *kornā-βož* «keresztút» PORK. 25. kUr. *kornā-βož* id. WICHM. 214. ~ nyK. *βaž* «gyökér; el-ágazás» RAM. 11. | kP. *joške* «-ig» SZIL. 58. ~ nyK. *ja'ktè* id. RAM. 27. | kP. *jol* SZIL. 55. kUfa *jol* PAAS. KSz. II. 205. kCarM. *jol* PORK. 58. kCarM. *d'ol* PORK. 19. 23. kUr. *jol* WICHM. 223. «láb» ~ nyK. *jal* id. RAM. 27. — kP. *jolaš* GEN. 28. kCarM. *d'ola's* PORK. 23. «nadrág» kE. *jolakš* «lábravaló, bugyogó» Bud. CserSz. 35. ~ nyK. *ja'laš* «nadrág» RAM. 27. | kP. *jolaštem* SZIL. 56. kCarM. *d'olašta* (3. pers.) PORK. 26. «megkötöz» ~ nyK. *jalštem*, *-as* id. RAM. 27. | kP. *jomam* «elvész, eltéved» SZIL. 56. ~ nyK. *jamam*, *-as* «verloren gehen, verunglücken» RAM. 27. | kP. *jonyez*, *jonəž* SZIL. 57. kCarM. *d'onyež* PORK. 17. «íj, kézíj» ~ nyK. *ja'ngəž* «bogen, armbrust; ein kleiner apparat, womit man wolle weicht» RAM. 28. | kP. *jonžem*, *jonžem* «öröl, rág» SZIL. 57. ~ nyK. *ja'ngəžaš* «kauen, wiederkauen», *ja'ngəštaš* «mahlen» RAM. 28. | kP. *joškar* GEN. 49. kCarM. *joška'r* PORK. 58. kCarU. *d'oška'r* PORK. 27. | kUr. *joškar* WICHM. 213. «vörös» ~ nyK. *ja'kšərrə* «vörös; tojás sárgája» RAM. 27. | kP. *koβašte* SZIL. 91. kUfa *koβašte* PAAS. KSz. II. 130. kM. *koβa'stī*, kCar. kUr. *koβa'stē* «bőr» ~ nyK. nyJar. *kaβa'stē* id. WICHM. FUF. VII. 52. | kP. *koja* SZIL. 84. kUr. *koja* WICHM. 211. «kövér, kövérség» ~ nyK. *kajia* «fett, fleischreich» RAM. 36. | kP. *kojam* «mutatkozik, látszik, megjelenik, fénylik» SZIL. 84. kCarN. *kojdaleš* (3. pers.) «úgy látszik» PORK. 34. kUr. *kōjē* (præt. 3. pers.) «látszik» WICHM. 240. ~ nyK. *ka'jaš*, *kajes* «sich zeigen» RAM. 36. | kP. *kojašan* «vidám» GEN. 64. kCarM. *kojē* «tréfálkozás» PORK. 43. «öröm» 48. «játék» 55. kUr. *kojšəžə* (3. sz. birt.-raggal) «kérékedés» WICHM. 211. ~ nyK. *ka'jəš* «unart, unbändigkeit», *ka'jšan*

«stolz, trotzig; spielend, unbändig» RAM. 36. | kP. *kola* SZIL. 86. kUfa *kola* PAAS. II. 201. kUr. *kolā* WICHM. 208. «egér» ~ nyK. *ko'la* «egér; patkány» RAM. 37. | kP. *kondem* SZIL. 87. kUfa *kondō* (imp. sing. 2. pers.) PAAS. KSz. II. 206. kCarM. *konda's* (inf.) PORK. 2. kUr. *kondāššm* (præt. 1. pers.) WICHM. 232. «hoz» ~ nyK. *ka'ndaš* id. RAM. 38. | kP. *korayam* «útról letér» SZIL. 88. ~ nyK. *karaygaš* «entweichen, weg geben» RAM. 38. | kUr. *korem* «folyó» WICHM. 219. *korēmāšitō* (loc.) 206. ~ nyK. *kar'em* «hügeliges flussufer» RAM. 38. | kP. *korštem* «fáj» SZIL. 89. ~ nyK. *karštaš* «kränkeln, schmerzen» RAM. 39. | kP. *košar* (attr.) SZIL. 90. *košarje* (præd.) GEN. 57. kCarM. *košar'je* PORK. 21. «hegyes» ~ nyK. *kašar'je* «spitz, stehend», *kašar'βanda's* «spitzbärtig» RAM. 40. | kP. *košalam* «merít» SZIL. 90. ~ nyK. *kaštarlaš* id. RAM. 40. | kP. *koštam* SZIL. 90. kCarM. *košta'm* PORK. 24. kCarU. *košte's* (3. pers.) PORK. 27. kUr. *košteš* WICHM. 213. ~ nyK. *kaštaš* «gehen, wandern, spazieren» RAM. 40. | kE. *koče* «keserű» (TROICKIJ) SZIL. 83. ~ nyK. *kàtšō* id. RAM. 41. | kP. *koško* «savanyú» GEN. 58. ~ nyK. *kaškš* «faul (von getränkent)» RAM. 40. | kP. *kočkam* SZIL. 83. kUfa *kočkam* PAAS. s-laute 28. kUr. *kotškaš* (inf.) WICHM. 233. *kotškeš* (3. pers.) WICHM. 208. «eszik» ~ nyK. *kaškam*, -aš id. RAM. 39. | kE. *lođem* «kiváj» (TROICKIJ) SZIL. 113. ~ nyK. *ladaš* «einen einschnitt ins holz machen» RAM. 65. | kP. *loššange*, *loššange* «darázs» SZIL. 115. kUfa *loššarje* «käfer, mistkäfer» PAAS. s-laute 111. ~ nyK. *lapšangō* «hummel (insect)» RAM. 67. | kP. *mo* GEN. 30. kCarM. *mo* PORK. 52. kUr. *mo* WICHM. 221. «mi?» ~ nyK. *ma* id. RAM. 76. | kP. *modam* SZIL. 125. kCarU. *modelda* (frequ. 3. pers.) PORK. 37. kUr. *modaš* (inf.) WICHM. 207. «játszik» ~ nyK. *mađaš* id. RAM. 76. | kP. *monar* «fenkő» GEN. 32. ~ nyK. *ma'nār* id. RAM. 77. | kP. *lomaš* «pózna, sövényléc» SZIL. 115. kE. *loma'kš* id. (TROICKIJ) SZIL. 115. *noma'kš* id. (TROICKIJ) SZIL. 138. kE. *loβakš* «vastag pózna» BUD.CserSz. 90. ~ nyK. *na'māš* «gespaltene junge bäume, zaunstangen» RAM. 85. | kP. *nošmo* «szájpadlás, kopoltyú» SZIL. 138. ~ nyK. *našmā* «die kiemen» RAM. 86. | kP. *om*, *ot*, *o* (és *oješ*) *ona*, *oda*, *ojet* GEN. kCar. *om* (és *oem*), *ot*, *ok*, *ona* (és *oena*), *oda* (és *oēda*), *ojet* PORK. tagadó ige ~ nyK. *am* (és *aem*), *at* (*aet*), *ak* (*aes*), *ana*, *ada*, *aep* id. RAM. 1. | kP. *omas* «sátor, kunyhó», kE. *omakš* «kunyhó» BUD. CserSz. 10. ~ nyK. *a'māš* «zelt,

hütte, erdhütte» RAM. 3. | kP. *omo* GEN. 69. kCarM. *omə* PORK. 25. «alvás, álom» [kP. *umalem* SZIL. 269. *malas* GEN. 17. «alszik»] ~ nyK. *amalaš* «alszik, szunnyad» RAM. 3. [om «álmom» RAM. 91.] | kP. *onem* «gyúr» SZIL. 147. ~ nyK. *anaš* «backen, einen laib formen» RAM. 3. | kP. *onžem* SZIL. 148. kCarM. *onža* (3. pers.) PORK. 4. kUr. *onđzet* (sing. 2. pers.) WICHM. 210. «tekin, megnéz, utána néz» ~ nyK. *anđžas* (inf.), *anđe-đä* (plur. 2. pers.) «betrachten, nachsehen, berichtigen» RAM. 4. | kP. *onžal* GEN. 56. «eleje vminek, elül levő», kUfa *onž'al* «vorne» PAAS. KSz. II. 123. kCarM. *onđž'kē* «elé» HÄM. 5. *pörtenžal* (assim.) «ház előtt levő hely» PORK. 46. kUr. *onđž'el* WICHM. 228. *onđž'al* WICHM. MNyV. IV. 307. «előtt levő» ~ nyK. *anđzal* «vordere, das vordere» RAM. 3. | kP. *onáš* «előre, el» GEN. 1. ~ nyK. *a'něš* «vorwärts, künftighin» RAM. 4. | kP. *oškal* «lépés», *oškalam* «lép, jár» SZIL. 153. kCarN. *oškalalam* (frequ. præt. 1. pers.) PORK. 34. ~ nyK. *a'skal* «lépés», *aške'dáš* «treten, gehen, steigen» RAM. 5. | kP. *ožno* SZIL. 154. kCarN. *ožnə* PORK. 9. «ezelőtt, előbb» ~ nyK. *ažnə* (elavult) «früher, vorlängst» RAM. 5. | kP. *pondaš* GEN. 2. kUr. *pondaš* WICHM. 212. «szakál» ~ nyK. *pa'n-daš* id. RAM. 95. *pandakš* (Lexicon Comparativum Metropolitanum) BUD. CserSz. 73. | kP. *poremeš* (3. pers.) «gyógyul», *poremd-* «gyógyít» GEN. 4. ~ nyK. *pare'mäs*, *pare'm'däs* id. RAM. 96. | kP. *pormo* «lócsimbó, bögöly» SZIL. 174. [kE. *pu rmo* «pöcsök, tabanus» BUD. CserSz. 76.] ~ nyK. *par'mə* «stechfliege, pferdesteher» RAM. 96. | kP. *pošem* «elszaporodik, buján terem» SZIL. 175. ~ nyK. *pašaš* «wimmelnd werden; stark zunehmen» RAM. 97. | kP. *pot* GEN. 2. kUfa *pot* PAAS. KSz. II. 123. kCarM. *pot* PORK. 25. kUr. *pot* WICHM. 214. «fazék» ~ nyK. *pat* id. RAM. 97. | kP. *poč* SZIL. 169. kCarM. *poč* PORK. 26. kUr. *poš* WICHM. 211. «vég, fark» ~ nyK. *paš* id. RAM. 97. — kP. *pošte* «vég; mögött, után» SZIL. 175. ~ nyK. *pašte'k* «nach, darauf» RAM. 97. | kP. *počanam* «hever» SZIL. 169. ~ nyK. *paša'ngas* «hömpölyög, hengereg» RAM. 97. | kP. *počam* «kinyit» SZIL. 169. kCarM. *počaldeš* (3. pers.) «kinyílik» PORK. 27. kUr. *pošša* (imp. plur. 2. pers.) «kinyit» WICHM. 232. ~ nyK. *paššaš* id. RAM. 98. | kUfa *poškaltaren* (hat. igenév) «leráz» PAAS. KSz. II. 126. kE. *poške'm* «kiráz, megráz» BUD. CserSz. 72. ~ nyK. *paš'kem*, *-aš* «schütteln, rütteln, schwingen, werfen» RAM. 98. |

kP. *šoyem* SZIL. 224. *šolyem* SZIL. 226. kCarM. *šoya* PORK. 25. *šolyə* (imp. 2. pers.) PORK. 21. kUr. *šofà* WICHM. 215. «áll» ~ nyK. *šalyem*, -aš id. RAM. 126. *šaya-lam*, -aš «sich erheben, stellen» RAM. 125. | kUfa *šojəl-* «das hintere»: *š.-jol* «hinterfuss», *šolno* (< *šojəlno*) «mögött», *šolko* (< *šojəlko*) «mögé», *šojəlč*, *šojč* «mögül» PAAS. s-laute 72. *šojlan* «utóbb» PAAS. KSz. II. 131. [kP.-ben a *j* hatása folytán palatalis hangzóval *šölnö*, *šölan*, *šölkö*, *šölc*, *šölcän* id. SZIL. 225—6.] ~ nyK. *šajəl*; *šajəlñä*, *šajkə*, *šajtsən* id. RAM. 125. | kP. *šoktem* «hangszeren játszik, cseng, hangzik» SZIL. 225. kCarM. *šoktəmə* (part. præt.) PORK. 24. ~ nyK. *šaktem*, -aš id. RAM. 125. | kP. *šokte* SZIL. 225. kCarM. *šokte* PORK. 50. «szita» ~ nyK. *šakte* id. RAM. 125. — kP. *šoktem* «szítal, kiszemel» SZIL. 225. kUfa *šoktem* «szítal» PAAS. s-laute 48. ~ nyK. *šaktem*, -aš id. RAM. 125. | kCarM. *šon a'n-pəl* «szivárvány» (*pəl* «felhő») PORK. 27. ~ nyK. *šanaβəl* id. RAM. 126. | kP. *šopem* «savanyodik» SZIL. 228. ~ nyK. *šapem*, -aš id. RAM. 126. — kP. *šopo* SZIL. 228. kCarM. *šopə* PORK. 23. «savanyú» ~ nyK. *šapə* id. RAM. 126. | kP. *šopke* GEN. 46. *šopke* SZIL. 227. kCar. *šopke* PORK. (M.) 45. (U.) 28. kUr. *šopke* WICHM. 217. «nyárfa» ~ nyK. *šapki* id. RAM. 127. | kP. *šopšar* SZIL. 228. kCarM. *šopšar* PORK. 23. «létra (ágas fából)» ~ nyK. *šapšar* «ein ästiges, langes holz an der rieke» RAM. 127. | kP. *šoptər* GEN. 6. kUfa *šoptər* PAAS. s-laute 85. kCarU. *šoptər* PORK. 39. «ribiszke» ~ nyK. *šaptər* «ribiszke, szőlő» RAM. 129. | kP. *šoram* «zum stuhl gehen, durchfall haben» SZIL. 228. kUr. *ok šor* (tag. rag. 3. pers.) WICHM. 211. ~ nyK. *šaraš* id. RAM. 127.*) | kP. *šordə* GEN. 60. kCarM. *šorđə* PORK. 6. ~ nyK. *šarđə* id. RAM. 127. | kP. *šočam* SZIL. 223. kUfa *šočam* PAAS. KSz. II. 35. kM. *šotšam* kUr. kCar. *šotšám*, kE. *čočam*, *šočam* BUD. CserSz. 40. «születik» ~ nyK. *šatšám* id. RAM. 127. *šə'tšam* WICHM. FUF. VI. 33. nyJar. *šə'tšam* id. WICHM. FUF. VI. 33. | kP. *toškem* «lép, tapos, tipor» SZIL. 254. kCarU. *toškaləm* (frequ. præt. 1. pers.) PORK. 43. *toška'ltəš* «létra» PORK. 23. kUr. *om toškal* «nem tiporlak» WICHM. 226. *toškaltəš* «lépcső» WICHM.

*) Vö. kP. *šur* GEN. 236. kCarM. *šur* PORK. 24. *šor* PORK. 25. «kot, dreck» ~ nyK. *šor* «schmutz, kot» RAM. 135. *šər* «kot, unrat, dreck» RAM. 140.

235. ~ nyK. *taškaš* «lép, sokáig áll vmin» RAM. 143. | kP. *éoma* GEN. 57. kM. *tšoma*; kMAZ. *tšoma*; kUr. kCar. *tšoma* WICHM. FUF. VI. 29. «csikó» ~ nyK. *tsama* id. RAM. 149. nyJar. *tsa'ma* id. WICHM. FUF. VI. 29. | kP. *éora* «feines häutchen unter der haut» SZIL. 26. kM. *tšora*; kMAZ. *tšora*; kUr. *tšora* «häutchen» WICHM. FUF. VI. 29. 30. ~ nyK. *tsara* id. RAM. 149. *tsa'ra* WICHM. FUF. VI. 29. nyJar. *tsa'ra* id. WICHM. FUF. VI. 30. [kCar. *tšar-* id. FUF. VI. 30.] | kP. *čokčədo* «erős» (RINGW.) SZIL. 27. kCarM. *čot* id. PORK. 22. ~ nyK. *tsat* «igen sűrű»; *tsatkəđə* «feszés» RAM. 150. | kP. *čok*, *čoka*, *čokata* «vastag; sűrű (kása, fésű, fű)» SZIL. 25. kM. *tšokata* «dicht u. warm (zeug), voll, satt», kCar. *tšoka* «sűrű» WICHM. FUF. VI. 31. ~ nyK. *tsaka'ta* «dicht, fest, kompakt» WICHM. FUF. VI. 31. | kP. *čənem* «ácsol» SZIL. 26. kM. *tšəněm*, kUr. kCar. *tšəněm* «zimmer, kerben» WICHM. FUF. VI. 31. ~ nyK. *tšəngəš* «einbauen, einschneiden» RAM. 157. *tšəngəm* WICHM. FUF. VI. 31. nyJar. *tsə'ngəm* WICHM. FUF. VI. 31.

Itt kétségtelenül *ä* volt az eredeti hang, mely a két nyelv-járásban kétféleképpen fejlődött. SETÄLÄ is több szóban eredeti fu. *ä* hangot vesz fel (QuantWechs. 25.).

K. o ~ Ny. o.

40. kP. *βokten* GEN. 72. *pokten* id. SZIL. 171. kCarU. *βokten* id. PORK. 28. kUr. *βokten* WICHM. 231. «mellette, hosszában, mentén» ~ nyK. *βok'tən* «längs, auf» RAM. 15. *po'ktən* «in der nähe, nahe» RAM. 102. | kP. *βopš* GEN. 59. kCarM. *βopβəš* PORK. 25. «méhkas egy faüregben» ~ nyK. *βop'š* «waldbienenstock» RAM. 15. | kP. *jo'em* «folyik» SZIL. 54. kCarM. *jo'əšə* (part.) «folyó» PORK. 57. kCarU. *d'jo'əšə* id. PORK. 38. kUr. *ok jə'ə* (tag. rag. 3. pers.) «folyik» WICHM. 209. ~ nyK. *jo'əš* id. RAM. 33. | kP. *kođam* «marad», *kođem* «hagy, hátrahagy, elhagy» SZIL. 83. kCarM. *kođe's* (3. pers.) «marad» PORK. 22. kUr. *kođəš* (inf.) WICHM. 209. *kođenə* (plur. 1. pers.) WICHM. 230. «hagy», *kođəš* (3. pers.) «marad» WICHM. 208. ~ nyK. *kođam*, *kođem* id. RAM. 51. | kP. *kok* (adi.) GEN. 35., *koktət* (abs.) GEN. 13. kCarM. *kok* PORK. 26. «kettő» kCarU. *koktən* «ketten» PORK. 36. kUr. *kok* «kettő», *kəłə* «hús» WICHM. 214. ~ nyK. *kok*, *koktə* «kettő», *kəłə* «hús» RAM. 52. | kP. *kol* GEN. 85. kCarM. *kol* PORK. 27.

kUr. *kol* WICHM. 208. «hal» ~ nyK. *kol* id. RAM. 53. WICHM. FUF. VI. 24. nyJar. *kol* id. FUF. VI. 24. | kP. *kolam* SZIL. 85. kCarM. *kolat* (2. pers.), kUr. *koləš* (3. pers.) WICHM. 207. «hall» ~ nyK. *kolam*, -*aš* id. RAM. 53. | kP. *kole'm* SZIL. 86. kCar. *ok ko'le* (tag. rag. 3. pers.), kUr. *kolà* WICHM. 208. «meghal» ~ nyK. *kolem*, -*aš* id. RAM. 53. | kP. *koltem* SZIL. 87. kUfa *koltq* (imp. sing. 2. pers.) PAAS. KSz. II. 126. kCarU. *kolten* (hat. igenév) PORK. 40. kUr. *koltāšəm* (præt. 1. pers.) WICHM. 217. «küld, ereszt, leereszt» ~ nyK. *koltaš* «küld» RAM. 53. | kP. *kolmo* «lapát, kapa, evező» GEN. 53. ~ nyK. *kolmā* «spaten, schaufel» RAM. 57. | kP. *kom* «kenyérhég» SZIL. 87. ~ nyK. *kom* «die kruste (des brotes)», *pālydm* «himmel, wolkengewölbe» RAM. 54. | kP. *kombo* GEN. 44. kCarM. *kombe* PORK. 4. kUr. *kombā* WICHM. 206. «lúd» ~ nyK. *kombā* id. RAM. 54. | kP. *komdāk* «hanyatt» GEN. 33. ~ nyK. *komdāk* id. RAM. 54. | kP. *kon* «szapu» SZIL. 87. ~ nyK. *kon* «laugenwasser» 54. 217. | kP. *koŋ la-namal* «hónalj» SZIL. 88. ~ nyK. *koŋgāla*, *koŋgā'la* «achselhöhle, achselstück (im hemde)» RAM. 54. | kP. *kormāž* SZIL. 89. kCar. *kormāž* PORK. (U.) 16. (M.) 25. kUr. *kormāškā* (lat.) WICHM. 214. «marok» ~ nyK. *kormāž* «faust, offene hand» RAM. 54. | kP. *korno* GEN. 69. kCarM. *korna* PORK. 25. kUr. *kornā* WICHM. 213. «barázda, út, csík» ~ nyK. *kornā* «weg, steig, pfad» RAM. 54. | kP. *koškem* «szárad», *koštem* «szárit» SZIL. 90. kCarM. *košte'n* (hat. igenév) «szárit» PORK. 7. ~ nyK. *koškaš*, *koštaš* id. RAM. 55. | kP. *kožla* «fenyves» GEN. 46. kUfa *kožla* id. PAAS. KSz. II. 129. kCarM. *kož* «fenyő» PORK. 31. kUr. *kožla* «erdő» WICHM. 210. ~ nyK. *kož* «fenyő», *kožlā* «fenyő; a Volga tulsó partja» RAM. 56. | kP. *lojalam* «hozzáér, talál» SZIL. 113. kUr. *lojaləš* «jut (neki)» WICHM. 208. ~ nyK. *lojaš*, *lojalam* «öklel (szarvval)» RAM. 69. | kP. *lojar* SZIL. 114. kCarU. *loja'r* PORK. 23. kUr. *lojar* WICHM. 210. «torok» ~ nyK. *loje'r* «torok, nyak» RAM. 70. | kP. *loktem* «megront bővöléssel» SZIL. 114. kUfa *iđg loktq* (tag. rag. imp. plur. 2. pers.) id. ~ nyK. *loktem*, -*aš* «behexen, bezaubern» RAM. 70. | kP. *lombo* SZIL. 115. kCarM. *lomba* PORK. 52. «ahlkirschbaum, faulbeerbaum», kUr. *lomber* «zelniczeliget» WICHM. 227. ~ nyK. *lomba* «zelnicemeggy» CASTRÉN 66. | kP. *lomāž* «hamu» SZIL. 115. «homok» GEN. 22. kCarU. *lomāž* «hamu» PORK. 23. ~ nyK. *lomāž* id. RAM. 70. | kP. *mokš* SZIL. 125. kCarM. *mokšāž* (3. sz. birt.-raggal)

PORK. 31. *moγšəžə* (3. sz.) PORK. 25. «máj» ~ nyK. *mòkšš* id. RAM. 79. | kP. *molo* SZIL. 125. kCarM. *mo'lə* PORK. 4. «más» ~ nyK. *mo'lə* «néhány, többi» RAM. 79. | kP. *moγər* GEN. 72. kUfa *moγər* PAAS. KSz. II. 127. kCarU. *moγər* PORK. 29. «test, oldal» ~ nyK. *mongšər* id. RAM. 79. | kP. *nolyo* «szilfa (ulmus campestris)» SZIL. 137. [vö. kP. *nulyo* «fehér jegenye (abies picea)» SZIL. 139.] ~ nyK. *nolyə* «egy szilhez hasonló fa» RAM. 87. | kP. *oltem* «füt» SZIL. 145. ~ nyK. *oltaš* id. RAM. 91. | kP. *oγ* «mell» SZIL. 147. kCarM. *oγ* id. PORK. 2. *βüt-ongə* «hullám» PORK. 32. kUr. *oγ* «eleje» WICHM. 207. ~ nyK. *əγ* «mell» RAM. 92. | kP. *oγlaš* SZIL. 148. kCarU. *oγəlaš* PORK. 43. «áll» ~ nyK. *oγgəlaš* id. RAM. 92. | kP. *optem* «ugat» SZIL. 149. kUr. *ok optə* (tag. rag. 3. pers.) id. WICHM. 215. ~ nyK. *optəš* id. RAM. 92. | kP. *optem* SZIL. 149. kCarM. *opten* (praet. 3. pers.) PORK. 53. kUr. *optə* (3. pers.) WICHM. 209. «rak, rárok» ~ nyK. *optəš* id. RAM. 92. | kP. *podəlam* «szörpent, kanállal eszik» SZIL. 170. kCarU. *podəlat* (2. pers.) «szörpent» PORK. 43. ~ nyK. *podəlaš* «schlucken, verschlingen, manschen» RAM. 102. | kP. *pokšəl* SZIL. 171. kUr. *pokšəl* WICHM. 231. «középe vminek» ~ nyK. *pokšə'lbərnə* «középső ujj» RAM. 102. | kP. *pokšəm* GEN. 52. kCarU. *pokšəm* PORK. 40. «dér, fagy» ~ nyK. *po'kššəm* id. RAM. 102. | kP. *poktem* SZIL. 171. kUfa *poktə* (imp. 2. pers.) PAAS. KSz. II. 206. kUr. *poktələn* (frequ. hat. igenév) WICHM. 243. «hajt» ~ nyK. *po'ktaš* «treiben, jagen» RAM. 102. | kP. *poldəš* SZIL. 171. kCarU. *po'ltəš* PORK. 16. «gomb» kUr. *poltəšən* «gombos» WICHM. 229. ~ nyK. *po'ldəš* «gomb» RAM. 103. | kP. *pongo* «gomba» SZIL. 172. ~ nyK. *pongə* «schwamm, pilz, kornbrand, mehltau (der gerste)» RAM. 103. | kP. *poməš* «kebel» SZIL. 172. kCarM. *poməš* «öl» PORK. 31. ~ nyK. *pongəš* «kebel» RAM. 103.* | kP. *rok* «föld» GEN. 33. kCarM. *tuβra's-rok* «füllsel auf dem oberen boden» PORK. 26. ~ nyK. *rok* «erde, mull» RAM. 117. | kP. *šodo* «tüdő» SZIL. 224. ~ nyK. *šodə* id. RAM. 134. | kP. *šokšo* GEN. 56. kUfa *šokšəγəč* (abl.) PAAS. KSz. 201. kCarU. *šo'kšə* PORK. 16. kUr. *šokšə* WICHM. 206. «meleg, forró» ~ nyK. *šə'kšə* id. RAM. 134. | kP. *šokš*, *šoyš*, *šoyš* SZIL. 225. kUfa *šokš* PAAS. s-laute 70. «ruha-ujj» ~ nyK. *šə'kš* id. RAM. 134. | kP. *šolo* «bél» SZIL. 226. ~

* Vö. PAAS. FUF. VI. 240.

nyK. *sol* id. RAM. 134. | kP. *šolo* SZIL. 226. kCarU. *solə* PORK. 41. «szilfa» kUr. *šolər* «szilfaliget» WICHM. 242. ~ nyK. *sol* «szilfa» RAM. 134. | kP. *šolam* «fő, bugyborékol» SZIL. 225. kCarM. *šoleš* (3. pers.) «fő» PORK. 31. kUr. *šoleš* «forr» WICHM. 214. ~ nyK. *šoleš*, *-aš* «kochen, sieden, gekocht werden, lärmern» RAM. 134. | kP. *šolem* «jégeső» GEN. 58. ~ nyK. *šolem* id. RAM. 135. | kP. *šoləštəm* «lop», *šoləp* «titkon» SZIL. 226. kUfa *šolo-mari* «der gefährte des bräutigams, welcher ihm behülflich ist die braut wegzurauben», *šolštəm* «lop» PAAS. *s-laute* 49. *idə šoləšt* (tag. rag. imp. plur. 2. pers.) PAAS. KSz. II. 131. ~ nyK. *šolə* «tolvaj», *šolštəm*, *-aš* «lop» RAM. 135. | kP. *šoy* GEN. 29. kCarU. *šoy* PORK. 38. «hab» ~ nyK. *šoy* id. RAM. 135. | kP. *šongo* SZIL. 227. kCar. *šongə* PORK. (M.) 1. (U.) 28. «öreg» ~ nyK. *šongə* id. RAM. 135. | kP. *šošəm* GEN. 62. kCarM. *šošəm* PORK. 8. kE. *šošo* [šáššá] BUD. CserSz. 45. kUr. *šošəm* WICHM. 206. «tavasz» (er. acc. = «tavaszszal» ~ nyK. *šošəm* id. RAM. 135. | kP. *šož* GEN. 80. [kE. *šáž* BUD. CserSz. 45.] kM. kUr. kCar. *šož* WICHM. FUF. VI. 33. «árpa» ~ nyK. *šož* id. RAM. 136. WICHM. FUF. VI. 33. nyJar. *šož* id. WICHM. FUF. VI. 33. | kP. *toləm* SZIL. 251. kUfa *tolšəm* (præt. 1. pers.) PAAS. KSz. II. 206. kCarM. *toleš* (3. pers.) PORK. 22. kUr. *toleš* WICHM. 206. «jön» ~ nyK. *toləm*, *-aš* «jön, megérkezik» RAM. 142. | kP. *tošto* SZIL. 255. kCar. *toštə* PORK. (M.) 4. (U.) 19. kUr. *toštə* WICHM. 209. «ó, régi» ~ nyK. *toštə* id. RAM. 148. | kP. *čoņeštəm* SZIL. 26. kM. *tšoneštəm* WICHM. FUF. VI. 28. kUr. *tšonešten* (hat. igenév) WICHM. 217. «repül» ~ nyK. *tšoneštəš* id. RAM. 158.

Mindkét nyelvjárásban megmaradt az eredeti hang.

K. o ~ nyK. ō.

41. kP. *moštem* SZIL. 127. kCar. *ažna moštə* (tag. rag. præt. plur. 2. pers.) PORK. 46. «tud, ért» ~ nyK. *māštem*, *-aš* id. RAM. 83.

K. u ~ nyK. a.

42. kP. *umalem* «alszik» GEN. 5. (de: *malaš božžət* «aludni mennek» GEN. 17.) ~ nyK. *ama-laš* id. (vö. kP. *omo* GEN. 69. kCar. *omə* PORK. 25. nyK. *om* RAM. 91. «álom») | kP. *numalam* SZIL. 139. kUr. *numaleš* WICHM. 217. kCar. *numaleš*

PORK. 26. «visz, hord» ~ nyK. *nama'laš* id. RAM. 85. (vö. votj. G. *nuñi*, M. *nuni*, I. MU. *nuini* «führen, tragen, holen», zürjl. *nuni* «fortbringen» WICHM. VChr. 86.)

K. u ~ Ny. o.

43. kP. *ju* «varázsló ige» GEN. 50. ~ nyK. *jo* id. RAM. 33. — kP. *južo* «varázsló» SZIL. 62. ~ nyK. *jo'zā* «zauberer, hexenkämpfer» RAM. 33. | kP. *jua'lye* «nedves» SZIL. 59. ~ nyK. *ida'lyā* RAM. 33. [*iu'a'lyā* RAM. 34.] «hűvös, kissé hideg» | kP. *kuem* «ás» SZIL. 92. ~ nyK. *ko'aš* «graben, aufwerfen (mit dem spaten)» RAM. 51. | kP. *kuem* «sző» SZIL. 92. kCarU. *kušam* (præt. 1. pers.) id. PORK. 41. kUr. *kūmā* «szövés» WICHM. 215. ~ nyK. *ko'aš* «sző» RAM. 51. | kP. *kue* GEN. 63. kCarU. *kue* PORK. 40. kUr. *kue* WICHM. 218. «nyírfa» ~ nyK. *ko'ri* id. RAM. 52. | kP. *kujo* SZIL. 95. kUfa *kujo* PAAS. KSz. II. 33. kCarM. *kuju* PORK. 22. kUr. *kuju* WICHM. 208. «nagy» ~ nyK. *ko'ro* id. RAM. 52. | kP. *lušto* «között, mellett», *luš* (lat.), *lušć* (abl.) [vö. *surt-lo mēlande* «der boden eines landgutes»] SZIL. 116. ~ nyK. *lo* «das innere; zwischen, unter»; *loškā* (lat.), *loš* (lat.), *lo'ptsən* (abl.) RAM. 69. | kP. *muam* SZIL. 127. kCarN. *muam* PORK. 9. «talál» ~ nyK. *moam*, *-aš* id. RAM. 79. | kP. *nultem* «rág, rágcsál» SZIL. 139. ~ nyK. *no'ltas* «wieder zu wehen anfangen, sich wieder öffnen»; *šušār nolta* «die wunde wird schlimmer u. schlimmer» RAM. 87. | kP. *ruem* SZIL. 190. kCarM. *rua's* (inf.) PORK. 6. «vág, levág» ~ nyK. *roem*, *-aš* id. RAM. 114. | kP. *šuum* SZIL. 231. kCarU. *šuum* PORK. 41. kUr. *šueš* WICHM. 209. «odaér, megérkezik» ~ nyK. *šoas*, *-eš* id. RAM. 134. | kP. *šue* SZIL. 233. kCarU. *šue* PORK. 39. kUr. *šue* WICHM. 242. «ritka, gyér» ~ nyK. *šoe* «undicht, porös» RAM. 134. | kP. *šue*: *kutko šue* «hangyaboly» GEN. 48. kCarM. *kutko-šue* id. PORK. 32. kUr. *kutka-šue* id. WICHM. 214. ~ nyK. *kātkā-šoe* id. RAM. 134. | kP. *šue* «gänsejäger, mergus merganser» SZIL. 204. kE. *šue* «récze» BUD. CserSz. 48. ~ nyK. *ala'šoe* «tauchente» RAM. 2. *šoje* (WIED.) BUD. 28. | kUfa *undjo* (tő *undā-*) «(bären)spiess, stachel, insektenstachel» PAAS. FUF. VI. 240. kCarM. *u'mda* «nyárs» PORK. 7. ~ nyK. *o'pada* «жало» (ТРОИЦКIJ) PAAS. FUF. VI. 240.

K. u ~ Ny. u.

44. kP. *βuj* SZIL. 28. kCar. *βui* HÄM. 10. kUr. *βui* WICHM. 212. *βuǰm* (acc.) WICHM. 210. «fej, vég» ~ nyK. *βui* id. RAM. 16. | kP. *βulno* SZIL. 288. kCar. *βulnə* PORK. (N.) 34. (M.) 48. «ólom, ón» ~ nyK. *βulnə* id. RAM. 16. | kP. *kuas* «sekély víz» GEN. 32. kE. *kuakš* id. BUD. CserSz. 26. kUr. *kuas* id. WICHM. 220. ~ nyK. *ku'as* «sandbank; flach, untief» RAM. 57. | kP. *ku-dalam* SZIL. 93. kCarM. *ku-daleš* PORK. 24. kUr. *ku-daleš* WICHM. 216. «fut, vágat, nyargal» ~ nyK. *ku-daleš*, -*aš* «rennen, galoppieren» RAM. 61. | kP. *ku-do* «siede u. waschhaus; gebärmutter» SZIL. 94. kUfa *kuđo* «ház» PAAS. KSz. II. 206. kCarM. *ku'də* id. PORK. 26. kUr. *ku'də* «kunyhó» WICHM. 229. ~ nyK. *ku'də* «ház» RAM. 57. | kP. *ku-jam* «den beischlaf ausüben» SZIL. 95. ~ nyK. *kuiaš* id. RAM. 58. | kP. *ku'kšo* SZIL. 96. kCar. *ku'kšo* PORK. (U.) 39. (M.) 21. kUr. *ku'kšə* WICHM. 208. «száraz» ~ nyK. *ku'kšə* id. RAM. 58. | kP. *ku-ktem* «összekuszál» SZIL. 96. ~ nyK. *ku'ktaš* id. RAM. 58. | kP. *kup* GEN. 72. kUr. kCar. *kup* WICHM. FUF. VII. 42. «mocsár» ~ nyJar. nyK. *kup* id. WICHM. FUF. VII. 42. | kP. *kurnəž* GEN. 1. kUr. *kurnəž* WICHM. 208. «holló» ~ nyK. *ku'rnəž* id. RAM. 58. | kP. *ku-rəm* «életkor» SZIL. 100. kCarM. *ku-rmeš* (lat.) PORK. 26. ~ nyK. *ku-rəm* «jahrhundert, zeitalter, lebenszeit, ewigkeit» RAM. 59. | kP. *kuškam* «nő»; *kuštem* «növeszt, fölnevel» SZIL. 102. ~ nyK. *ku'skam*, -*aš* «nő»; *ku'stem* «erziehen, grossziehen» RAM. 59. | kP. *kuštem* SZIL. 102. kCarM. *kušta* (3. pers.) PORK. 26. kUr. *kušten* (hat. igenév) WICHM. 213. «tánczol» ~ nyK. *kuštem*, -*aš* id. RAM. 59. | kP. *kuštəlyə* «könnyű» SZIL. 102. kUr. *kuštəlyə* «könnyűség» WICHM. 220. ~ nyK. *kuštə'lyə* «könnyű, gyöngye» RAM. 59. | kP. *ku-t* GEN. 7. kCarM. *ku-t* PORK. 27. kUr. *ku-t* WICHM. 227. «hat» ~ nyK. *ku-t* id. RAM. 59. | kUfa *ku'kəš* «sas» PAAS. s-laute 28. ~ nyK. *ku'tškəž* id. RAM. 59. | kP. *ku-žo* GEN. 66. kUfa *ku'žo* PAAS. KSz. II. 127. kCarM. *ku'žə* PORK. 13. 46. *ku'žužə* (3. sz. birt. raggal) PORK. 48. kCarU. *ku'žu* PORK. 20. kUr. *ku'žu* WICHM. 206. «hosszú» ~ nyK. *ku'žə* id. RAM. 60. | kP. *lu* «csont» GEN. 4. kCarM. *lu'dəmə* «szálkátlan (hal)» PORK. 27. ~ nyK. *lū* «knochen, bein» RAM. 71. | kP. *lu* «tíz» GEN. 73. ~ nyK. *lu* RAM. 10. | kP. *lu-do* SZIL. 117. kCarM. *lu'də* PORK. 1. «szürke» ~ nyK. *lu'də*

id. RAM. 71. | kP. *muš* «csepü, kócz» SZIL. 130. kUr. *muš* «kócz» WICHM. 213. ~ nyK. *muš* «werg, hode, fasern» RAM. 80. | kP. *mužeděš* (3. pers.) «jósol» GEN. 4. *mužanše* «jós» SZIL. 131. ~ nyK. *mužedáš* «zaubern, wahrsagen; ahnen» RAM. 81. *mužan* «zauberer» RAM. 81. | kP. *nudo* «jüngere schwester des mannes od. der frau» SZIL. 138. ~ nyK. *nu'də* «schwester des mannes» RAM. 88. | kP. *nuž* «csalán» GEN. 1. ~ nyK. *nùž* id. RAM. 88. | kP. *nuž* «csuka» GEN. 27. ~ nyK. *nùž* id. RAM. 87. | kP. *pu* GEN. 66. kUfa *pu* PAAS. KSz. II. 35. kCar. *pu* PORK. (M.) 26. (U.) 23. kUr. *pu* WICHM. 212. «fa» ~ nyK. *pu* id. RAM. 105. | kP. *puem*, *pualam* (frequ.) «fú» SZIL. 178. ~ nyK. *pualáš* «anschwellen» RAM. 105. | kP. *puem* SZIL. 178. kUfa *pū* (imp.) PAAS. KSz. II. 127. kCarM. *ok pu* (tag. rag. 3. pers.) PORK. 22. kUr. *ok pu* WICHM. 210. ~ nyK. *puem*, *-aš* «geben, belohnen, erweisen, abgeben» RAM. 105. | kP. *puláš* «hónalj, väll» SZIL. 182. kE. *pulukš* «felső kar» BUD. CserSz. 76. ~ nyK. *pu'lš* «väll» RAM. 106. | kP. *puštam* SZIL. 186. kCarM. *pu'stən* (præt. 3. pers.) PORK. 5. «megöl» ~ nyK. *puštaš* id. RAM. 106. | kP. *pušto* «dicker brei aus gekochtem u. gemahlenem getreide» SZIL. 186. ~ nyK. *pu'stə* «gedörrtes hafermehl» RAM. 106. | kP. *ru* «kovász» 190. ~ nyK. *ru* «hefe» RAM. 115. — kP. *ruaš* GEN. 25. kCarM. *ruaš* PORK. 24. kE. *ruakš* BUD. CserSz. 87. «kovász», kUr. *ruaš* «kelő tészta» WICHM. 214. ~ nyK. *ruaš* «tészta, kovász» RAM. 115. | kP. *šu* «korpa» SZIL. 230. kUfa *šū* «zabkorpa» PAAS. *s*-laute 40. kUr. *šu* «polyva» WICHM. 210. ~ nyK. *šu* «korpa» RAM. 136. | kP. *šu: ime šu* «túfok» SZIL. 230. ~ nyK. *im-š u ž* (3. sz. birt.-raggal) id. RAM. 137. | kP. *šuaš* (inf.) GEN. 4. kCarN. *šueš* (3. pers.) PORK. 38. «gyalul» ~ nyK. *šua*, *-aš* «schneiden, zuschneiden» RAM. 136. | kCarM. *šun* (hat. igenév) «gähren» PORK. 51. ~ nyK. *šua*, *-aš* id. RAM. 136. | kCarM. *šua* «dob, vet» PORK. 22. ~ nyK. *šuem*, *-aš* id. RAM. 136. | kP. *šubáš* «tömlő» SZIL. 239. ~ nyK. *šubáš* «blasebalg, lederne sack, schlauch, stiefelstulpe» RAM. 136. | kP. *šudalam* «szid, megátkoz» SZIL. 232. kUr. *šudáš* «átok» WICHM. 211. ~ nyK. *šuda'laš* «zanken, einen verweis geben» RAM. 136. | kP. *šudo* SZIL. 233. kM. *šù-də* WICHM. FUF. VI. 36. kCarM. *šudə* PORK. 24. 26. kUr. *šudə* WICHM. 224. «fü, széna» ~ nyK. *šudə* id. RAM. 136. | kP. *šukš* GEN. 58. kUfa *šukš* PAAS. KSz. II. 201. kCarM. *šurəš* PORK. 27. «féreg» ~ nyK. *šukš* id.

RAM. 137. 219. | kP. *šuko* SZIL. 234. kUfa *šuko* PAAS. KSz. II. 131. kCarM. *šukə* PORK. 6. kUr. *šukə* WICHM. 207. «sok» ~ nyK. *šukə* id. RAM. 137. | kP. *šulam* «metsz, szel, szab» SZIL. 234. ~ nyK. *šulaš* «scheren, nehmen» RAM. 137. | kP. *šuldo* SZIL. 235. kCarM. *šulda* PORK. 52. kUr. *šulda* WICHM. 212. «olcsó» ~ nyK. *šulda* id. RAM. 137. | kP. *šun* GEN. 23. kM. kCar. kUr. *šun* WICHM. FUF. VI. 24. «agyag» ~ nyK. *šun* id. RAM. 137. nyJar. *šun* id. WICHM. FUF. VI. 24. | kP. *šur* GEN. 7. kCarM. *šur* PORK. 25. kUr. *šur* WICHM. 214. «szarv» ~ nyK. *šur* id. RAM. 137. | kP. *šurno* GEN. 55. kUfa *šurno* PAAS. KSz. II. 129. kCarM. *šurnə* PORK. 25. «gabona» ~ nyK. *šurnə* id. RAM. 137. | kCarM. *šurša* «bolha» PORK. 25. ~ nyK. *šurša* id. RAM. 137. | kP. *šuzo*, *šujzo* SZIL. 239. kUfa *šuzo*, *šujzo* PAAS. s-laute 46. kM. *šùžo*, kCar. kUr. *šùžə* id. WICHM. FUF. VI. 37. «fajdkakas» ~ nyK. *šuzə* RAM. 123. *šùžə* WICHM. FUF. VI. 37. nyJar. *šùžə* WICHM. FUF. VI. 37. id. | kUfa *šuz* «poröses, knorpelartiges ende eines knochens» PAAS. s-laute 27. ~ nyK. *šuz* «loch; porösität», *šəkar-šuz* «die kleinen löcher od. blasen im brote» RAM. 27. | kP. *šuzem* SZIL. 239. kUfa *šuzen* (hat. igenév) PAAS. KSz. II. 206. kCarM. *šuze'n* PORK. 6. «éhezik» ~ nyK. *šuzam*, -aš id. RAM. 138. | kP. *tumo* GEN. 15. kCar. *tumə* PORK. (M.) 25. (U.) 35. kUr. *tumə* WICHM. 214. «cserfa, tölgyfa» ~ nyK. *tumə* id. RAM. 154. | kP. *tuməš* SZIL. 260. kCarM. *tuməš* PORK. 58. «folt» ~ nyK. *tuməš* «lumpen, fetzen» RAM. 154. | kP. *tup* «hát» GEN. 60. *tupən* «háttal fordulva» GEN. 59. kUfa *tupən* id. PAAS. KSz. II. 206. kCarM. *tup* «hát» PORK. 23. kUr. *tup* id. WICHM. 207. ~ nyK. *tup*; *tupən* id. RAM. 154. | kP. *tur* «alap» SZIL. 262. ~ nyK. *tur* id. RAM. 154. | kP. *tuto* «tömött, szilárd» SZIL. 265. ~ nyK. *tutš* «érett (gyümölcs)» RAM. 154. | kP. *čucam* «üt» SZIL. 27. kM. *tšu,čša'm*, kCar. *tu,čša'm*, kUr. *tšu,čšäm*, *tu,čšäm* «einen schlag versehen» WICHM. FUF. VI. 28. ~ nyK. *tšu,čšäm* id. WICHM. FUF. VI. 23. [*tšutšäm*, -aš «treffen» RAM. 158.], nyJar. *tütsäm* «treffen» WICHM. FUF. VI. 28. | kP. *ü* SZIL. 266. kCarM. *u* PORK. 20. kUr. *u* WICHM. 207. «új» ~ nyK. *ü* id. RAM. 159. *uj* NyK. XXXVIII. 191. | kP. *ukš*, *užš* SZIL. 268. kCarM. *uržəš* PORK. 24. kUr. *ukšə* WICHM. 214. «ág» ~ nyK. *ukšə* id. RAM. 159. | kP. *ulam*, *ulat*, *ulo* GEN. kCarM. *ulə* PORK. 49. kUr. *ulə* WICHM. 207. «van» ~ nyK. *ulə* id. RAM. 160. | kP. *upš* «sapka»

SZIL. 271. kCarM. *uβās* «fökötő, sapka, kalap» PORK. 25. kUr. *up⁹šš* «sapka» WICHM. 223. 231. ~ nyK. *up⁹š* (elavult) id. RAM. 160. | kP. *ur* GEN. 10. kCarM. *ur* PORK. 45. «mókus» ~ nyK. *ur* «mókus; fillér, garas» RAM. 160. | kP. *urmāžam* SZIL. 272. kUr. *urmāžēs* WICHM. 208. «vonít» ~ nyK. *ur^māžam* «schreien, winseln, heilen, bellen» RAM. 160. | kP. *užat* SZIL. 275. kCarM. *užat* (2. pers.) PORK. 22. kUr. *užat* WICHM. 210. «lát» ~ nyK. *užam*, *-aš* id. RAM. 160.

Az *u* hang megmaradt mindkét nyelvjárásban.

K. *u* ~ nyK. *a*.

45. kP. *nuno* GEN. 3. kCar. *nu'nə* PORK. 7. «azok» ~ nyK. *nənə* id. RAM. 87. | kP. *tu*, *tudo* SZIL. 256. kUr. *tu* WICHM. 207. *tūdē* 209. kCar. *tu'də* PORK. 34. 36. «az» ~ nyK. *tə* RAM. 144. *tədə* 145. id. | kP. *tuštam*, *tuštem* «kitalálásra föläd» SZIL. 264. kP. *tušto* GEN. 45. kUr. *tuštə* WICHM. 212. «rejtvény», *tuštšäm* (præt. 1. pers.) «találás mesét föläd» WICHM. 217. TROICKIJ *tušl-* «figyel, kikutat» SZIL. 264. ~ nyK. *təšlāš* «genau betrachten, ausspähen, ausforschen» RAM. 146.

K. *u* ~ Ny. *ə* (nyJar. *ə* is).

46. kP. *βurrem* GEN. 63. kCarM. *βurrem* PORK. 7. «ruha» ~ nyK. *βərrəm* id. RAM. 17. — kP. *urrem* SZIL. 272. kCarU. *urra* (3. pers.) PORK. 44. «varr» ~ nyK. *ərrəm*, *-aš* id. RAM. 165. | kP. *βučem* «vár» SZIL. 287. kCarM. *βučales* (frequ. 3. pers.) PORK. 47. ~ nyK. *βəššəs* id. RAM. 17. | kP. *kudo* «ki?» GEN. 32. kCarM. *kuš* «hova» PORK. 1. ~ nyK. *kədə* «ki?» RAM. 61. *kəš* «hova» RAM. 174. | kP. *kuβa* «öregasszony» GEN. 1. kCarM. *kuβa* PORK. 1. kUr. *kuβa* WICHM. 212. ~ nyK. *kəβə* «weib des vatersbruders; tante (in allg.)» RAM. 61. | kUr. kCar. *kūβəl* «wasserblase» ~ nyK. *kəβəl* [nyJar. *kəβəl*] id. WICHM. FUF. VII. 51. | kP. *kudašēs* (3. pers.) GEN. 5. kCarM. *kudašəna* (plur. 1. pers.) «ruháját leveti» PORK. 3. ~ nyK. *kədə'šəs* id. RAM. 61. | kP. *kum* GEN. 31. kUfa *kum* PAAS. KSz. II. 206. kCarU. *kum* PORK. 35. kUr. *kum* WICHM. 219. «három» ~ nyK. *kəm* id. RAM. 61. | kP. *kumem* «(szemet) huny» SZIL. 97. ~ nyK. *kəmās* «blinzeln; zucken» RAM. 61. | kP. *kumalam* «meghajtja magát» SZIL. 97. kUfa *kumales* PAAS. KSz. II. 125. kUr. *kumalēs* «hajlong» WICHM. 213. ~ nyK. *kəma'las* «sich verbeugen» RAM. 61. | kP. *kumda*

GEN. 46. kCarU. *kumda* PORK. 18. «széles» ~ nyK. *kām^{ndà}* «breit, weit» RAM. 62. | kP. *kumāk* «fölfordulva, arezczal lefelé» SZIL. 97. kCarM. *kumākteⁿ* (hat. igenév) «megfordít» PORK. 26. kUr. *kūmākten* id. WICHM. 215. ~ nyK. *kāmāk* «um; umgewendet» RAM. 62. | kP. *kumāž* GEN. 77. kCarM. *kumāž* PORK. 33. «nyírfahéj» ~ nyK. *kāmāž* id. RAM. 62. | kP. *kuralam* «szánt» SZIL. 99. ~ nyK. *kāra^{laš}* id. RAM. 63. | kP. *kurkalem* «fut» SZIL. 100. kCarU. *kurkalem* «lovat hajt» PORK. 38. ~ nyK. *kāryāžas* «rennen, laufen» RAM. 63. | kP. *kurāk*, *kuruk* SZIL. 100. kCarM. *kurāk* PORK. 18. kCar. *kuruk* PORK. (M.) 46. (U.) 35. kUr. *kūrāk* WICHM. 222. «hegy» ~ nyK. *kārāk* id. RAM. 63. | kP. *kuškedam* «tép, szakít» SZIL. 102. ~ nyK. *kāškedām* id. RAM. 64. | kP. *kuškāžam* «lovagló formán ül» SZIL. 102. ~ nyK. *kāškāž* «reitend, rittlings»; *kāškāžas* «sich auf das pferd setzen, zu reiten anfangen» RAM. 64. | kP. *kuškāžmo* «kedd» SZIL. 102. ~ nyK. *kāškāžmā* id. RAM. 64. | kP. *kut* SZIL. 103. kCarM. *kut* PORK. 25. kUr. *kut* WICHM. 213. «hosszúság» ~ nyK. *kāt* id. RAM. 64. | kP. *kučem* «fog, tart, használ, bír» SZIL. 93. kCarM. *kučeⁿ* (præt. 3. pers.) PORK. 2. kUr. *ku^{tš}gš* WICHM. 225. «fog» ~ nyK. *kātšas* «tart, bír; fog» RAM. 65. | kE. *kužam* «hugyoz», *kuž^šüt* «húgy» BUD. CserSz. 27. ~ nyK. *kāžas*, *kāžβ^{ot}* id. RAM. 65. | kP. *ludam* «olvas, számlál» SZIL. 116. kCarU. *lu^dān* (hat. igenév) PORK. 17. kUr. *ludam* WICHM. 228. ~ nyK. *lādam*, *-as* id. RAM. 72. | kP. *ludo* «récze» GEN. 47. «lúd» GEN. 60. kCarM. *lu^dā* «récze» PORK. 25. kUr. *lu^dā* id. WICHM. 218. ~ nyK. *lā^dā* «récze»; *lādi^{re}* «kis récze» RAM. 73. | kP. *lu^{re}m* «kever» SZIL. 117. ~ nyK. *lā^{re}m*, *-as* «kneten, treten; umrühren, umrütteln» RAM. 73. | kCarM. *lui* PORK. 34. kUr. *lui* WICHM. 231. «nyest» ~ nyK. *lāi* id. RAM. 73. | kP. *luktam* SZIL. 117. kCarM. *lukta^m* PORK. 27. kUr. *lukteš* (3. pers.) WICHM. 208. «kivisz, kihúz, kinyújt» ~ nyK. *lāktaš* «hin-austragen, -führen» RAM. 73. | kP. *lum* GEN. 47. kCarM. *lum* PORK. 8. kUr. *lum* WICHM. 206. «hó» ~ nyK. *lām* id. RAM. 73. | kP. *lume^{kož}*, *lume^{rož}* «boróka» SZIL. 118. ~ nyK. *lām^{rož}* id. RAM. 73. | kP. *lupš*, *lu^š* SZIL. 119. kCarU. *lu^šš* PORK. 16. kUr. *lup^š* WICHM. 224. kE. *rupš* (ТРОИЦКІ) SZIL. 191. «harmat» ~ nyK. *lāp^š* id. RAM. 73. | kP. *lupš* SZIL. 119. kCarM. *lu^šš* PORK. 23. *lu^šš* 24. kUr. *lup^š* WICHM. 237. «ostor» ~ nyK. *lāp^š* id. RAM. 73. | kP. *mundra* GEN. 39. kCarU. *mundāra* PORK. 41. kUr. *mundra*

WICHM. 212. «gombolyag» ~ nyK. *mā'ndāra* id. RAM. 82. | kP. *mu'ni* «fekete béka» SZIL. 129. ~ nyK. *mā'ni* «kröte» RAM. 82. | kP. *mu'no* «tojás, mony» SZIL. 129. kCar. *mu'nā* PORK. (M.) 47. (N.) 28. kUr. *mū'nā* WICHM. 212. «tojás» ~ nyK. *mā'nā* id. RAM. 82. | kP. *muškam* SZIL. 130. kUr. *muš'kān* (hat. igenév) WICHM. 241. «mos» ~ nyK. *mā'skaš* «überspülen, waschen» RAM. 83. | kP. *muš'kāndo* «ököl» SZIL. 131. ~ nyK. *māš'kāndā* id. RAM. 83. | kP. *mučaš* «vég, csúcs; folyó felső folyása, forrása» SZIL. 128. *mučno* (loc.) «végig, hosszában», *mučko* (lat.) «át», *mučan* (lat.) «végén», SZIL. 127. kUfa *muč'ko* (lat.) PAAS. KSz. II. 130. kUr. *muč'saš* WICHM. 244. ~ nyK. *mā'tšās* «ende, schluss»; *mā'tšan*, *mā'tškā*, *mā'tšāts* RAM. 83. | kP. *mužo* «betegség; gonosz szellem» SZIL. 131. ~ nyK. *māž* «betegség, láz» RAM. 84. | kP. *nulem* «nyal» SZIL. 139. ~ nyK. *nālem*, *-aš* id. RAM. 88. | kP. *nur* GEN. 12. kCarM. *nur* PORK. 24. kUr. *nur* WICHM. 234. «mező, szántóföld» ~ nyK. *nār* id. RAM. 88. | kP. *pudeštam* «csattog, sistereg; rá-rivall, czivakodik» SZIL. 179. ~ nyK. *pāde'stāš* «zerspringen, zerreißen, bersten (mit geräusch)» RAM. 108. | kP. *pudər'γo* «darab, morzsa» SZIL. 179. kCarM. *pudər'γa* «darab» PORK. 54. kCarN. *pudur'γa* «forgács» PORK. 42. ~ nyK. *pā'dār'γā* «bisschen, krümmchen» RAM. 108. — kP. *pudər'γem* «eltörik, megreped, forgácsolódik» SZIL. 179. kCarM. *pudər'γen* (prät. 3. pers.) PORK. 35. ~ nyK. *pā'dār'γaš* «brechen, zerbrechen; sich biegen» RAM. 138. — kP. *pudər'tem* «tör, darabol» SZIL. 179. ~ nyK. *pā'dār'taš* «tör, széttör» RAM. 108. | kP. *pun* «toll, szőr» SZIL. 182. kUfa *pun* «haj» PAAS. KSz. II. 124. kCar. *pun* PORK. (M.) 24. (U.) 28. «toll, szőr» ~ nyK. *pān* «haj, toll» RAM. 108. | kP. *punem* SZIL. 182. kCarM. *punaš* (inf.) PORK. 52. «fon» ~ nyK. *pānem*, *-aš* «winden, zwirnen, flechten» RAM. 108. | kP. *pundaš* SZIL. 182. kCarU. *pundaš* PORK. 43. «fenék, alja, vége vminek» kUr. *pundaš* «fenék» WICHM. 212. ~ nyK. *pāndaš* «fenék» RAM. 108. | kP. *purem* SZIL. 183. kCarM. *pura* (3. pers.) PORK. 25. kUr. *purā* WICHM. 214. «bemegy, befér» ~ nyK. *pārem*, *-aš* id. RAM. 109. | kP. *puram* «harap, rág» SZIL. 183. kCarU. *purle's* (frequ. 3. pers.) PORK. 23. kUr. *ok pūrāl* (tag. rag. 3. pers.) «mar (kutya)» WICHM. 215. ~ nyK. *pāram*, *-aš* «rág, eszik, harap» RAM. 109. | kP. *puš* GEN. 68. kCarM. *puš* PORK. 48. «csónak» ~ nyK. *pāš* id. RAM. 110. | kP. *puš'kado* GEN. 66. kCarU. *puš'kado* PORK. 42. «puha» ~

nyK. *pāškādā* «weich, sanft, nachgiebig» RAM. 110. | kP. *puč* «szár; síp» SZIL. 178. kCarM. *šēma-βuč* «schilf» (*šēma* [tat.] «sima») PORK. 24. ~ nyK. *pātš* «stengel, rohr» RAM. 110. | kP. *pučem* «apad, fogy, elpárológ» SZIL. 178. ~ nyK. *pātšam, -aš* «abdunsten, sich senken (wasser), mager werden (vieh)» RAM. 110. | kP. *šujem* SZIL. 233. kM. *šujēm* WICHM. FUF. VI. 24. kCar. kUr. *šujēm* «kinyujt» ~ nyK. *šājēm* «faden von der länge eines nadelhubes» [nyJar. *šūjēm* «kinyujt»] WICHM. FUF. VI. 24. | kP. *šulem* SZIL. 234. kUfa *šulem* PAAS. s-laute 19. kM. *šul-* WICHM. FUF. VI. 19. | kCarM. 32. *šulem* PORK. 32. «olvad» ~ nyK. *šlaš* id. RAM. 139. | kP. *šuldār* «szárny, úszószárny» SZIL. 235. kCarU. *šuldār* PORK. 16. kUr. *šuldār* WICHM. 217. «szárny» ~ nyK. *šlādār* «flügel, fittich» RAM. 139. | kP. *šungaltam* SZIL. 236. kUfa *šungaltam* «arczraesik, alábukik» PAAS. s-laute 21. ~ nyK. *šəngem, -aš* «stossen, umfällen»; *šəngəltam, -aš* «stolpern, fallen» RAM. 139. | kP. *šupšam* GEN. 15. *šučšam* GEN. 46. «húz, szopik, dohányoz, tubákol», *šučšalam* «csókol» SZIL. 236. kUfa *šupšam* PAAS. s-laute 105. kCarM. *šupšam* PORK. 24. kCarU. *šučša'm* PORK. 28. kUr. *šupšam* WICHM. 212. «húz, szopik, dohányoz, tubákol» ~ nyK. *šəpšam, -aš* «húz, szopik, dohányoz» RAM. 139. | kUfa *šurem* «(im mörser) stossen, stampfen» PAAS. s-laute 135. ~ nyK. *šərem, -aš* «stossen, bleuen, stechen, stecken» RAM. 140. | kP. *šurmanše* (RINGW.) SZIL. 237. kM. *šurma'ňšē* WICHM. FUF. VI. 23. kCarU. *šurmange's* PORK. 17. kCar. *šurma'ňšē* WICHM. FUF. VI. 23. «hiúz» ~ nyK. *šərmə* id. [nyJar. *šə'rmə* id.] WICHM. FUF. VI. 23. | kP. *šuzar* GEN. 5. kM. *šuzar* WICHM. FUF. VI. 19. kCar. *šuzar* PORK. (M.) 47. (U.) 37. «hug» ~ nyK. *šəžar* id. RAM. 140. | kP. *tūβər* SZIL. 258. kCar. *tūβər* PORK. (M.) 31. (U.) 29. kUr. *tūβər* WICHM. 209. «ing» ~ nyK. *təγər* «ing; fehérmű» RAM. 155. | kP. *tul* SZIL. 259. kUfa *tul* PAAS. KSz. II. 127. kCar. *tul* PORK. (M.) 24. (U.) 23. kUr. *tul* WICHM. 208. «tüz» ~ nyK. *təl* id. RAM. 155. | kP. *tunemam* SZIL. 261. kCarM. *tunemaš* PORK. 12. «tanul, megszokik» ~ nyK. *təmənaš* «tanul», *təmdaš* «tanít» RAM. 156. | kP. *turžam* «dörzsöl» SZIL. 264. ~ nyK. *tə'ržam, -aš* «zerknittern, zerdrücken» RAM. 156. | kP. *tuškaltem* «bemárt» SZIL. 264. ~ nyK. *təškaš* «ankleben, befestigen», *təška'ltāš* «sich festkleben; kleben, sitzen bleiben» RAM. 156. | kP. *čumem* SZIL. 28. kM. *tšumēm*, kCar.

kUr. *tšumém* WICHM. FUF. VI. 28. «megrug» ~ nyK. *tšumas* id. RAM. 158. *tšémém*, nyJar. *tsémém* id. WICHM. FUF. VI. 28. | kP. *uđđlam* SZIL. 267. kCarM. *u'đđlân* (hat. igenév) PORK. 16. «imádkozik» ~ nyK. *đđlas* id. RAM. 164. | kCarM. *užra* PORK. 31. kUr. *užra* WICHM. 240. «bunda» ~ nyK. *šžrâ* «báránybórból való bunda» RAM. 165.

A keleti nyelvjáráások őrizték meg az eredeti hangot.

K. *u* ~ Ny. *ē*.

47. kCarM. *jul* PORK. 21. kCarU. *d'ul* PORK. 16. «Volga (folyó)» ~ nyK. *žl* id. RAM. 30. | kP. *jumo* GEN. 2. kUfa *jumo* PAAS. NyK. XXXVII. 15. kCarM. *ju'mə* PORK. 8. kCar. *d'umə* PORK. (M.) 22. (U.) 35. kUr. *jümə* WICHM. 207. «isten» ~ nyK. *žmā* id. | kP. *šuja* «a kakas sarkantyúja» SZIL. 233. ~ nyK. *šžia* id. RAM. 132.

Az eredeti hang itt is az *u*; a redukált hang *ē* színe az előtte vagy utána levő *j* hang miatt jött létre.

kP. *u*, nyK. *u*, *ē* ~ kUr. kCar. *o*.

48. kP. *luškədo* SZIL. 119. nyK. *lšškəđə* RAM. 74. «gyenge» ~ kE. *loškudo* BUD. CserSz. 90. | kP. *mudo* «eine beere, die hinter der Ufa wächst (heidelbeere, schwarzbeere)» SZIL. 128. kM. *mūđo*, nyK. nyJar. *mū'đə* ~ kUr. kCar. *mō'đə* «heidelbeere, blaubeere (vaccinium myrtillus)» WICHM. NyK. XXXVIII. 273. | kP. *pul-βuj* GEN. 53. nyK. *pul-βuj* RAM. 106. «térd» ~ kE. *polvuj*, *polbä* SZIL. 181. id. | kP. *run* SZIL. 191. nyK. *run* RAM. 115. «takony» ~ kE. *ron* «turha» BUD. CserSz. 86.

kP. kCar. *ə* (kUr. *ə*, *ē*, *ə*) ~ Ny. *ə*.

49. kP. *ərβeže* GEN. 71. *rβeže* GEN. 192. [*urβeže* GEN. 59.], kUfa *ərβeže* PAAS. KSz. II. 131. kCar. *ərβe'zə* PORK. (U.) 28. (N.) 11. kUr. *ərβežə* «fiatal, ifjú» WICHM. 229. ~ nyK. *ərβə'zə* id. RAM. 21. | kP. *əštem* SZIL. 45. kUfa *əšte* (imp.) PAAS. KSz. II. 124. kCarU. *əšta* (3. pers.) PORK. 25. kUr. *š'tà* WICHM. 213. «csinál» ~ nyK. *ə'stäs*, *əštäs*, *əštem* id. RAM. 22. | kP. *žər* GEN. 28. kCarM. *d'ər* PORK. 26. «kör; körül», kCarN. *kum d'ər* «háromszor» PORK. 19. kUr. *žər* «kerület» WICHM. 218. ~ nyK. *žər* «im kreise herum, rund, um; krümmung, umweg» RAM. 30. | kP. *kəđal*

GEN. 17. kCarU. *kəda'l* PORK. 28. kUr. *kədal* WICHM. 223. «a test dereka, közepe, lágyék» ~ nyK. *kədəl* «die hüfte»; *kədəláš* «középső» RAM. 46. | kCarU. *opsa-kəl* «klammer an der tür» PORK. 28. kUr. *opsà-kəl* «ajtófogantyú» WICHM. 212. ~ nyK. *kəl* «fogantyú» RAM. 46. | kP. *kəlmem* «fázik»; *kəlme* «fagyott, fagy» SZIL. 79. kUr. *kəlmen* «fagyva» WICHM. 215. ~ nyK. *kəlmáš* «erfrieren»; *kəlmə*, «erfrozen» RAM. 46. | kP. *kələmde* SZIL. 79. kCarU. *kələmde* PORK. 28. «köldök» ~ nyK. *kələm'də* id. RAM. 46. | kP. *-kəni* (encl.) GEN. 15. kCarU. *kən* PORK. 23. kUr. *kən* WICHM. 206. «ha» ~ nyK. *kəni*, *kəniə* RAM. 46. *kəni*, *kəniə* RAM. 50. «wenn, als» | kCarM. *kəne'r* PORK. 25. kUr. *kəner* WICHM. 213. «könyök» ~ nyK. *kənièr* id. RAM. 46. | kCarN. *kəske'm* «dob, önt» PORK. 11. kUr. *kəškàs* WICHM. 209. ~ nyK. *kə'skem*, *-áš* «dob»; *kəškàláš* «önt» RAM. 48. | kP. *kəškar* «motolya; seite, die seiten eines geschirrs, eines kastens» SZIL. 81. ~ nyK. *kə'skär* «eine rolle zum aufwickeln des fadens» RAM. 48. | kP. *nəl* GEN. 7. kCarM. *nəl* PORK. 24. kUr. *nəl* WICHM. 213. «négy» ~ nyK. *nəl* id. RAM. 87. | kP. *nəzəlye* «sima» SZIL. 137. ~ nyK. *nəzəlyə* «weich, glatt» RAM. 87. | kP. *šəyale* SZIL. 220. kUfa *šəyale* PAAS. s-laute 59. «szömörce» ~ nyK. *šəyal'* id. RAM. 130. | kP. *šəlam* SZIL. 220. kCarM. *šəlan* (hat. igenév) PORK. 58. «elrejtőzik» ~ nyK. *šəláš* id. RAM. 130. | kP. *tələze* SZIL. 249. kCarU. *təlze* PORK. 18. kCarM. *tə'lčə* PORK. 25. 31. kUr. *təlčə* WICHM. 214. «hold, hónap» ~ nyK. *tə'lčə* id. RAM. 145.

Kétségtelen, hogy már az eredeti vokális redukált volt. Színezetét az anyag alapján nem lehet megállapítani.

K. ə (= ə, ē, ē) ~ Ny. ē.

50. kP. *jəβəšt* «titkon» SZIL. 54. ~ nyK. *jēβərt* «heimlich; geheimniss»; *jēβəšt* «schweigt, nicht geplaudert!»; *jēβəšyè* «heiml.ch, still» RAM. 30. | kCar. *d'əda'l* «bocskor (hárshól)» PORK. (M.) 26. (U.) 39. ~ nyK. *jēdal* id. RAM. 30.

A redukált magánhangzó hátsó képzésű volt (ē), mely az előző j hang hatása folytán változott meg.

K. ə (= ə, ē, ē) ~ Ny. ɿ.

51. kP. *jəda* (postp.) «-nként; valahányszor (part. után)» GEN. 74. ~ nyK. *jəde* id. RAM. 32. | kP. *jəl* «esőféreg» SZIL. 52. ~

nyK. *jil* id. RAM. 32. | kP. *jəle* «nemsokára, hamarost» SZIL. 52. ~ nyK. *jule* id. RAM. 32. | kP. *jəlme* GEN. 73. *ńəlme* SZIL. 136. kUfa *jəlme* PAAS. KSZ. II. 127. kCarM. *jəlmə* PORK. 30. kCarU. *d'ə'lmə* PORK. 15. 27. kUr. *jəlmə* WICHM. 214. «nyelv» ~ nyK. *jilmə*, «zunge, sprache, glockenschwengel» RAM. 32. 216. | kP. *jəpš* SZIL. 53. *jəpš* GEN. 52. «fulánk» ~ nyK. *jəpš* «lándzsa, nyárs» RAM. 32. | kP. *kəčalam* SZIL. 78. kCarN. *kəčalən* (præt. 3. pers.) PORK. 9. «keres» ~ nyK. *kəš'äläm*, -*äs* id. RAM. 50. | kP. *mən* «én» GEN. 7. ~ nyK. *mən* id. [dat. *mən'lä'nem*, *mälä'nəm*, *mə'lä'nem*, *mə'lä'm*] RAM. 79. | kP. *ńəktam* SZIL. 136. kCarM. *ńəkteš* (3. pers.) PORK. 9. «nyúz» ~ nyK. *ńəktäš* id. RAM. 89. | kP. *šəndem* SZIL. 231. kCar. *šəndaš* (inf.) PORK. (U.) 34. (M.) 6. kUr. *šəndenə* (plur. 1. pers.) WICHM. 230. «ültet, letesz, állít» ~ nyK. *šəndem*, -*äs* «setzen, legen, bleiben lassen» RAM. 133. | [kP. *tiń* GEN. 1.] (dat.:) *talańet* GEN. 66. kUfa *təj* PAAS. KSZ. II. 131. kCar. *təj* HÄM. 5. kUr. *təjə* WICHM. 210. «te» ~ nyK. *tiń* id. [dat. *tińlanet*, *t'länet*, *'lä't*] RAM. 146. | kP. *təgga* «bremse (kiseb, als *pormo'*; schlägt nicht nieder)» SZIL. 249. ~ nyK. *təggä* «wespe» RAM. 147.

A redukált vokális *ə* színe részben a közelben levő palatalis mássalhangzó hatása folytán állt elő.

K. *ə* (= *a*, *ä*, *ä*) [kM. *i*] ~ Ny. *ə*.

52. kP. *ləβəžrem*, *ləβšəryem* «elhervad»; *ləβəštem*, *ləβšərtəm* «elhervaszt» SZIL. 113. ~ nyK. *ləβəβə:žrem*, -*äs*; *ləβəβə:štäs* id. RAM. 74. | kP. *pəl* GEN. 58. kCarM. *pəl* PORK. 1. «felhő» ~ nyK. *pəəl* id. RAM. 111. | kP. *pələš* «fül» SZIL. 167. kCarM. *pələš* id. PORK. 1. kCarU. *βədra-pələš* «a vödör füle» PORK. 28. ~ nyK. *pələləš* id. RAM. 111. | kP. *pəžaš* SZIL. 169. kCar. *pəžaš* PORK. (M.) 58. (U.) 35. kUr. *pəžaš* WICHM. 217. «fészek» ~ nyK. *pəžžš* «nest, horst» RAM. 113. | kP. *rəβəž* GEN. 4. kCar. kUr. *rəβəž* [kM. *rəβəž*] WICHM. FUF. VII. 50. «róka» ~ nyK. *rəβəβəž* id. RAM. 115. nyK. nyJar. *rəβəž* WICHM. FUF. VII. 50.

A labializálódás nyilván az ajakhangú mássalhangzó közel-létének eredménye.

K. *ə* (= *a*, *ä*, *ä*), kM. *i*, nyJar. *ə* ~ nyK. *ä*.

53. kP. *šəņšale* SZIL. 222. kUfa *šəņšale* PAAS. *s*-laute 67.

kM. *šingšà'li*, kUr. kCar. *šəŋšà'tə*, nyJar. *šəŋzà'lə* WICHM. FUF. VI. 37. «gyik» ~ nyK. *šäk'sälə* id. WICHM. FUF. VI. 37.

K. ə (= ə, ē, ē) ~ nyK. e.

54. kP. *ǰəžəŋ* «csukló, nem, osztály» SZIL. 54. kUr. *ǰəžəŋ* «izom» WICHM. 223. ~ nyK. *ǰe'žəŋ* «gelenk, exträmitäten» RAM. 30.

kP. ə (= ə, ē, ē) ~ kCar. kUr. ə (ə), i ~ Ny. i.

55. kUfa *βəle* PAAS. s-laute 109. kCarM. *βələ* «baumsplint, baumsaft» PORK. 47. ~ nyK. *βi'lə* «der saft der bäume unter der rinde» RAM. 14. | kP. *ləšəl* «közeli» SZIL. 112. *ləšne* «közelen» GEN. 59. ~ kCarU. *lišəl* PORK. 44. nyK. *lišəl* «közeli»; *lišnə* (loc.), *liškə* (lat.), *lišəts*, *lišətsən* (abl.), *lišän* (lat.) RAM. 69. | kP. *nə*: *nəŋəjat* «senki», *nəmat* «semmi» GEN. 37. kUfa *nə-mat* «semmi», *nə-gəjat* «senki», *nə-ŋunamat* «soha» PAAS. FUF. VII. 14. kCarU. *nəmo* PORK. 19. *nəmat* 37. «semmi», kUr. *nə-ŋö* «senki» WICHM. 215. *nəŋunam* «sosem» 211. *nurunam-at* id. 210. 212. ~ nyK. *ni-ŋü*; *ni-ma-(a)'t* id. RAM. 87. | kP. *nəne* «ezek» SZIL. 137. ~ kE. *nine* (o: *ninə*) id. BUD. CsT. III. 440. nyK. *ninə(-βə'lä)* id. RAM. 87. | kP. *pəštem* SZIL. 168. kUfa *pəšten* (hat. igenév) PAAS. KSz. II. 125. kCarM. *pəštem* PORK. 9. kUr. *pəšta* (3. pers.) WICHM. 209. «letesz» ~ nyK. *pištem*, -*äš* «legen, auflegen» RAM. 101. | kP. *tə* GEN. 6. *tədə* GEN. 63. kCar. *tə* PORK. 23. [*tidə* PORK. 2. 35.], kUr. *tə* WICHM. 233. [*tidə* WICHM. 239.] «ez» ~ nyK. *ti* (attr.) RAM. 146. *tidə* (abs.) RAM. 1. | kP. *čəla* SZIL. 22. ~ kM. *čsilä*, kMAz. *čsilä*, nyK. *čsilä* «all, allesammt, sämtlich» WICHM. FUF. VI. 29. nyK. *čsilä* «all» RAM. 152.

K. ə (= ə, ē, ē) ~ nyK. ü.

56. kP. *mələnde* GEN. 52. kUfa *mələnde* PAAS. KSz. II. 37. kUr. *mələndə* WICHM. 207. kCar. *mələ'ndə*, *mələ'ndə* PORK. 26. «föld» ~ nyK. *müländə* id. RAM. 81.

BEKE ÖDÖN.